

Mladika

2-92

ARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67
117 986 1992

nik - marec 1992 L. 3000
sile - marzo 1992

504574,2

COBISS ©

MLADIKA 2

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVI. 1992

KAZALO

Neperspektivni pogledi v prihodnost	29
S.M.: Tuji študenti v Sloveniji.	30
Tomaž Pavšič: Bivati kulturno v obnebu slovenstva	30
Mara Cerar Hull: Odhodi	33
Lzid 20. literarnega natečaja	34
Vladimir Kos: Popravljen sklep ob novoletni zori	35
Mogoče ne veste, da	36
Vladimir Kos: Še preden sneg se poslovi	37
Osem Slovencev za danes: Marija Sreš	38
Pluralizacija napol	42
Lzid fotografskega natečaja	42
Vinko Lenarčič: Spomini na Plečnika (10)	43
Na robu	43
Antena	46
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Sergej Verč; Ljenko Urbančič; Du- šan Jelinčič)	50
Ocene: M. Dvořak: Dixi (E. Sfer- co); Zaključek SBL (M. Jev- nikar); V. Ošlak: Dnevnik (E. Sferco); Razstava v muzeju Revolvella (Magda Jevnikar)	52
Storimo kaj za okolje	56
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh; Listnica uprave	
Prilogi: Pavle Merku: Svetniki v slo- venskem imenoslovju (str. 137-140)	
RAST 69-92	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel./fax 040/370846

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Trst in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

GENERAL FRANCO REŠITELJ EVROPE?

Na zadnji sinodi evropskih škofov, ki je bila konec lanskega leta v Rimu, je protestantski škof Fougner iz Borgia na Norveškem očital Evropi mnogo grehov v njeni zgodovini, na primer kolonializem in imperializem. Seznam pa je zaključil takole: »To je zgodovina Bismarcka in cesarja Viljema, Hitlerja in Stalina, Mussolinija in generala Franca.«

Nihče med 130 katoliškimi škofi, ki so ga poslušali, mu ni oporekel.

Toliko v pripombo k članku, ki je izšel v debelejšem tisku in na vidnem mestu na prvi strani v *Katoliškem glasniku* z dne 20. februarja in kjer je med drugim rečeno, da je general Franco »rešil Španijo komunistične nadvlade in s tem vso zahodno Evropo...«

G.V.

PISMO IZ ČILA

Selva Oscura, 25.01.1992.

Draga dobrotnica!

Zahvaljujem se Vam za pismo z dne 29. decembra in za novoletna voščila. Tudi jaz Vam želim vsega dobrega v novem letu; zlasti pa zdravja in posebne- ga božjega blagoslova; pri molitvi in sv. maši se Vas vedno spominjam. Za Bo- žič Vam nisem mogel pisati; zmanjka- lo mi je časa; večina korespondence čaka na deževno dobo, ko mi zaradi de- ževja ne bo mogoče do indijanskih na- selbin.

Mladiko zelo redno dobivam po zračni pošti; vsakokrat jo z zanimanjem preberem; iskren Bog plačaj za to us- lugo! Mladika je res načelno jasna in vsebinsko zelo bogata revija, na kate- ro smo Slovenci lahko ponosni.

Še vedno sem v Temnem gozdu in, hvala Bogu, še pri dobrem zdravju. Me- sec januar je namenjen »misijonom« na najtežje dostopnih krajih mojega misi-

jonskega ozemlja; sem zelo zadovoljen in Bogu hvaležen; po dolgih letih »ora- nja, garanja in setve« je nastopil čas za žetev; pred dnevi se je končal misijon v indijanskem reduktu »Llallacura«; 40 odraslih (po večini moških) je šlo k prvemu sv. obhajilu; 19 krstov in 4 po- roke; zakramente so prejeli dobro pri- pravljeni in z globoko vero; enako je tu- di na ostalih mestih, kjer imamo misi- jon. — Z velikim veseljem sem »pra- znoval« priznanje samostojnosti Slove- nije; naj Gospod obvaruje naš narod pred vojno in drugimi nezgodami; vsem Slovincem pa podeli »zdravo pamet«, da bo domovina imela »boljše čase«. — Dogodki na Hrvaškem so pa velika sra- mota za ves svobodni svet, ki s prekri- žanimi rokami gleda rušenje in klanje nedolžnih ljudi; ker tamkaj ni petroleja kot v Kuwaitu, mislijo da za Hrvate ni pravice do samostojnosti in neodvisno- sti.

Povsod na svetu so težave in do- godki, ki se težko dajo razumeti; člo- veštvo je v nekakih »porodnih boleči- nah«; prihaja nekaj novega v člove- ško družbo; kaj nam bo prinesla bodo- čnost, kakšna kultura — civilizacija se bo uveljavila, je pa nemogoče predvi- devati. — Zaupajmo v božjo Previd- nost; On bedi nad nami, vodi zgodovi- no posameznikov in narodov.

Prisrčno Vas pozdravljam

Vaš hvaležni
FRANCE OKOREN,
misijonar v Čilu

Pismo je bilo naslovljeno na našo sodelavko in dobrotnico v Trstu. Ob- javljamo ga, ker dokazuje, kako je slo- venski duhovnik v misijonih še vedno tesno povezan z domovino.

SLIKA NA PLATNICI:

David Pintar: »Škodle« (prva nagrada na fotografskem natečaju Mladike).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc, Franc Mljač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Neperspektivni pogledi v prihodnost

Letošnja pomlad bo v znamenju volitev, najprej parlamentarnih 5. in 6. aprila in potem upravnih, ki bodo junija na Tržaškem. Volilna kampanija je kmalu stopila v živahno fazo zaradi neizbežnega »ribanja« med strankami, ki ga tokrat zaostrejuje državni poglavar s svojimi izpadi na levo in desno ter vrsta atentatov organiziranega kriminala, ki ne delajo časti civilizirani državi. Močno je tudi čutiti strah velikih strank pred novim uspehom, ki se napoveduje avtonomističnim ligam: KD in PSI se bojita osipa glasov, bivši komunisti pa bodo prvič na političnih volitvah preverjali posledice boleče razcepitve. Occhetto si sicer lasti Berlinguerjevo dediščino, toda prenovitelji mu bodo odnesli toliko glasov, da gotovo ne bo mogel obdržati tretjega mesta med strankami. Morda pa bo travma manj huda, ker se pričakuje upad tudi ostalih strank.

Razpad bivše partije bo neposredno oškodoval predstavništvo slovenske manjšine, ki bo tako imela še manjše možnosti imeti svojega človeka v rimskem parlamentu. Po vodi je splavala pobuda Slovenske skupnosti za skupen volilni nastop vseh Slovencev, ki sam po sebi še ne bi zagotavljal večjih možnosti za izvolitev Slovencev v Rim, toda to bi še enkrat opozorilo na krivičnost italijanskega zakona, ki nam te pravice ne jamči, kot to velja naprimer za francosko manjšino v dolini Aosta ali v nekaterih drugih evropskih državah, v prvi vrsti pa v Sloveniji. Slovenska republika je do neznatne italijanske manjšine v Istri mnogo bolj pravična, da ne rečemo radodarna, saj je v parlamentu v Ljubljani, v njegovih treh zborih pač, kar pet Italijanov. Nekaj podobnega potrebujemo tudi Slovenci v Italiji tako v vsedržavnem kot tudi v deželnem merilu pa tudi na ravni občinskih uprav. Toda to bi dišalo po recipročnosti, nevarnosti, ki se je v Trstu dobro zavedajo, ne pa tudi v Rimu ali Milanu, kjer se jim vsako toliko izvije klic po enakovredni manjšinski zakonodaji na obeh straneh meje. Kar dajmo, pravimo mi, za Benečane pa bi bilo očitno preveč.

Na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini torej nič posebno novega, ker večina italijanskih strank pridno izrablja nacionalizem za podžiganje gonje proti Slovincem v čisto volilne namene. Razumljivo je, da se nobena stranka v svojem volilnem boju ne izogiba argumentom, ki ji lahko pomagajo pri pridobivanju glasov. Dejstvo pa je, da vsi prisegajo na večno italijanstvo Trsta, Gorice in Benečije, da zanikajo slovensko manjšino kot enakovreden del prebivalstva, da odklanjajo celo razsodbe ustavnega sodišča in drugih sodnih organov države in celo deželnega upravnega sodišča in s tem skrivajo revščino svojih volilnih programov. To dokazuje, kako neperspektivni so njihovi pogledi v prihodnost in kako neugledni so njihovi predlogi za odpiranje novih možnosti za mesto, ki je brez idej, ki je demografsko vedno bolj ogroženo in postaja vse bolj zemlja za priseljence. Pri tem se stranke kar prehitujejo, vodilno vlogo pa igrata Lista za Trst in PSI skupno. Kako bodo slovenski socialisti glasovali za tako listo in kako se bodo pozneje predstavili na upravne volitve, pa je vprašanje, ki zadeva njihov ponos in zvestobo slovenstvu.

Slovenska skupnost se je v takem vzdušju znova znašla pred nujnostjo, da ostane zvesta svoji manjšinski izbiri in se je odločila, da se vključi v federalistično listo. Spričo nesposobnosti organizirati skupni slovenski nastop je ta izbira bila neboleča, saj je skupna manjšinska lista z uveljavljanjem Evropske skupnosti in z njeno postopno integracijo vse bolj utemeljena in perspektivna.

Zastrupljeno slovensko ozračje je zaostрила napoved programa obiska papeža Janeza Pavla II., ki bo prišel v našo deželo zadnje dni aprila. Tržaški nacionalistični krogi, ki jim je pastoralni pomen obiska deveta briga, ga izrabljajo za kopičenje lastnega volilnega kapitala, toda v resnici si kujejo samo pečat lastne majhnosti, v katero jih zapira njih ozka nestrpnost.

Tuji študenti v Sloveniji

Po ljubljanskih radijskih poročilih smo 20. februarja zvedeli, da je bilo v Ljubljani tradicionalno srečanje univerzitetnih študentov, ki so vpisani v tamkajšnjem vseučilišču, prihajajo pa od drugod in imajo tuja državljanstva. Iz poročila je točno in jasno izhajalo, da gre za Slovence iz zamejstva in iz drugih evropskih in tudi čezmorskih držav. Novica je bila časnikarsko neoporečna, iz teksta je bilo čutiti tudi prijazno simpatijo, kar je na poslušalca delovalo prijetno. Ob povzetku dogodka pa je napovedovalec uporabil izraz »tuji študenti«.

TUJI ŠTUDENTI.

Razumemo, da mora časnikar govoriti zgoščeno; razumemo, da je treba pri ponavljanju istega pojma ali iste kategorije iskati sinonime, saj to terjajo poklicna pravila, katerih eno je tudi pestrost v izražanju. Razumemo, da ne moreš štirikrat ali petkrat v isti novici zapisati »študentje slovenskega rodu s tujim državljanstvom«. Toda priti do variante »tuji študenti« - to je le malo preveč.

Časnikarju se v naglici zapiše marsikaj nerodnega, in to lahko obsoja le tisti, ki ne ve, kaj je tekma z minutami. Toda eno so spodrsaljaji, tudi zelo hudi — nekaj drugega pa je zamenjava pomenov, ki postavlja pod vprašaj ne le informacijsko kulturo, marveč še prej duhovno jedro informatorja javnosti.

Postavljamo domnevo, postavljamo kategoričen imperativ, da vsak časnikar v Sloveniji dobro pozna Župančičevo »Dumo«. Če pa je kdo vendarle ne pozna, naj si jo čimprej prebere, ali pa naj nikoli več ne piše o temah, pri katerih je treba kristalno jasno razumeti, kakšna je razlika med narodnostjo in med državljanstvom.

Če se komu ljubi preverjati: v naši reviji, ki izhaja že petintrideset let, ni niti enkrat zapisana beseda »Jugoslovan«. In to bi navsezadnje niti ne bil »tujec« v tako popolnem pomenu besede, kot je tisti iz radijske novice od 20. februarja letos. Privoščili smo si svoboden luksuz, da smo razločevali med narodnostjo in državljanstvom tudi za rojake iz našega neminljivega nacionalnega osredja, tudi v časih, ko so matični mediji Slovenijo imenovali »ožja domovina«, ker je pač »prava« bila Jugoslavija. Taiste medije oziroma nekatere njihove ude vljudno pozivamo, da malo pazijo, ko gre za izražanja, ob katerih smo nekoliko občutljivi. Pa brez zamere za nauk, ki bi pravzaprav moral prihajati iz osredja na robove in ne obratno.

Najbrž smo se razumeli. Mladi ljudje iz zamejstva in ostale tujine, ki študirajo na univerzi v Sloveniji, so Slovenci, kot so to tudi v svojih domačih okoljih, pogosto ne brez težav, zapletov in žrtev.

Niso TUJI ŠTUDENTI.

S. M.

Tomaž Pavšič

Bivati kulturno v obnebjju slovenstva

Te dni se po vsem slovenskem svetu, tudi daleč zunaj državnih meja, vse tja do daljne Avstralije, zbirajo Prešernovi rojaki. Pristrčno nas zbližujeta Prešernova poezija in njegova globoka človečanska misel. Prvič pa letos slavimo njegov spomin in tisto, kar je prek njega povezano z bitjem našega naroda, v popolnoma spremenjenih zgodovinskih in političnih okoliščinah.

Če smo Slovenci skozi številne rodove skoraj stoletje in pol smeli samo upati in hrepeneti — za nekatere le kot utopijo vzdrževati pri življenju misel o Zedinjeni Sloveniji — seveda pa je bilo treba tudi trpeti, krvaveti in umirati za uresničenje davnega cilja, ki se nam je odmikal in hkrati približeval vse od časov Črtomira in Bogomile do slovenske pomladi in demokratične dozorelosti, se lahko sedaj slednjič odahnamo ob veseli ugotovitvi, da je dolgotrajno temeljno prizadevanje za narodno državno uveljavitev doseglo svoj zaključek in je izpolnjeno, vsaj v dobri meri tisto, o čemer so v preteklih stoletjih sanjali naši predniki.

Dolga je bila pot do prvega prijateljskega nagovora Slovincem v tiskani besedi, mislim na Trubarjev v nekem predgovoru pred približno 440 leti: LUBI SLOVENZI! — prek kmečkih puntov, Zoisovega prosvetljskega kroga z Vodnikom, ki je dojel evropsko nujnost in položaj Slovenije, tedaj pač Ilirije, pa do Prešernovega nastopa, ko je kot politično sum-

ljiv pesnik videnjsko zahrepenel po svobodnem in prijateljskem sožitju med narodi.

Ganljivo in pretresljivo je, kako naravno je pevec iz Vrbe s poetičnim oblikovanjem domače besede in optimističnim občutjem izrazil misel, ki je v teh časih postala vodilna ideja pravičnejše ureditve in zblizevanja narodov v Evropi in svetu. V tej pesnikovi zamisli je tudi že zajeta sprava za nazaj in sodelovanje za prihodnost. Čeprav tlačeni in zatirani, pravzaprav duhovno nismo bili nikoli zamudniški. Naši najbolj občutljivi duhovi so potemtakem že v Prešernovem času živeli za cilje, ki so nam danes blizu po srcu in po dosegu.

Potrebno pa je bilo, kot rečeno, skoro eno in polstoletnega truda, da smo postali v tem še mladem 1992. letu mednarodno priznana nova država na tem planetu. V tem dolgem obdobju z vojnami, lakoto, revolucijami in izseljevanjem so rodovi pred nami znali vzdržati pezo pritiskov, obdržali so se telesno in duhovno, od Porabja do Tera in od Djekš do istrskih bregov so nam ohranili jezik in istovetnost, navkljub sodobni genocidni asimilaciji, ki jo na teh slovenskih etničnih okopih (da ne rečem obrobjih) podpirajo nekatere demokratične evropske države.

V zgodovinskem loku, ki nas loči od Prešerna, so misleci in umetniki oblikovali rast, napredovanje in uveljavljanje slovenskega naroda, od zagnanega Levstika, do z bolečino in radostjo navdahnjenega Cankarja in mehkega, a hkrati upornega lirika Kosovela in dolge vrste drugih.

Ker se je naš narod na svoji dolgi in trnjevi poti do svoje državnosti hranil in utemeljeval v veliki meri tudi iz kulturnih moči, njenih naporov in dosežkov, je zelo naravno, da tisti dan, ko med seboj čutimo Prešernovo duhovno prisotnost, štejemo za velik praznik.

Ob Prešernovih proslavah radi ovrednotimo kulturne dosežke in se ponavadi zamislimo o pomenu,

ki ga ima kultura v našem osebni in narodnem življenju. Vsaka živa kultura je neposredno povezana s človekovim smislom, zato najbrž ni čudno, da vedno znova doživljamo, da se v slovenskem kulturnem prostoru izpostavljajo drže eminentnih kulturnikov in umetnikov, ki poudarjajo vdanost in že v naprej določeno usodo, črnoglednost in samopomilovanje, ki se ob vprašanju smisla dotaknejo »groze zgolj nič«, toda kultura in kulturno dejanje sta po našem nekaj več, saj nosilca-človeka zadene v njegovi osebni resnici in ga zaveže, da stvariteljsko, intenzivno in tudi silovito na umetniški način spregovori o svoji osebni resnici, usodi in smislu, s tem, da sprejemamo, da je prava kultura vedno usmerjena v sobivanje in zmeraj drami razpoloženje občestvenosti.

Bivati kulturno v obnebjju slovenske države in slovenstva nasploh, pomeni bivati občestveno, dihati z obema polovicama pljuč. Pomeni omogočati različnost, jo spoštovati, negovati, toda predvsem vztrajati v pristni drži slovenskega človeka. Nepričakovan, sicer pa natančno zrežiran in pripravljen nastop predstavnice Novega kolektivizma (kakšno lepo ime!) na slovesnosti v Cankarjevem domu pa je pomenil zavestno in nasilno zapiranje poti združevalnim, stvariteljsko svobodnim in avtonomnim silam v slovenskem kulturnem, političnem in duhovnem prostoru, ki jemljejo spravo zares in jim kultura pomeni tudi približevanje človeku v narodni in državni skupnosti. Ta samovšečni in neprimerni izbruh, za katerim stojijo neznani ali znani širši politični kulturni krogi, zahteva jassen in odločen odgovor. Po svoje je pomenljivo in značilno, da je moral prav zamejski človek vsaj za silo ukrotiti ta nekulturni politični izpad, ta »vihar jezne domačije«, ki ne spada drugam kot v to, kar neki drugi slovenski pisatelj iz zamejstva dovolj blago ime-nuje ljubljanski buržujski štant.

Pogled v Peterlinovo dvorano med govorom poslanca Tomaža Pavšiča na Prešernovi proslavi 10. februarja.

Sedaj, ko je kulturni praznik slovenstva z razglasitvijo in priznanjem samostojne države Slovenije dobil nov pomen, ob spoznanju, da smo presegli zgolj kulturno avtonomijo, in smo bili sposobni uresničiti državniške — nekoč le sanje, sedaj pa — stvarne razsežnosti, nam je kultura še vedno ali celo bolj potrebna, le način bo sedaj drugačen. Kultura v prostoru slovenskega zamejstva ostaja v svojem izvornem poslanstvu: je kompas, ki usmerja, plemeniti in določa ravnanje slovenskega človeka, je njegova notranja usmerjevalka, ki ga krepi, da ob bivanju med »tujimi«
ljudmi to tujost sprejme, a jo vedno znova vrednoti z izhodišč slovenstva. Zato je tod slovenska kultura povsem upravičeno temeljno obzorje, ki določa slovensko bivanje. Toda nikakor ne gre za zapiranje, pač pa za suvereno zavest tukajšnjih Slovencev.

Govoriti o Prešernu — in o tem, kar nanj vežemo, to pa je naša narodna usoda — tu, sredi Trsta, je zame vsekakor velika čast in sem za vabilo hvaležen, hkrati pa vam moram tudi priznati, da se med vami počutim lepše, kot bi se morda kje v narodnem in državnem središču, pa ne, da ne maram Ljubljane. Kot celinskemu Primorcu so mi vaše skrbi bolj znane in bolj pri srcu, čeprav je treba priznati, da se je ob zadnjih državniških obravnavanjih manjšinskih vprašanj slovenska republika, ko ni podpisala nobene papirje, moško postavila za zamejske Slovence v Italiji in prvič morda ni treba ponavljati Prešernove žalostinke »Kranjc, ti le dobička iščeš, tvojih bratov ni ti mar...«
Sicer pa smo si potrebni drug drugega in drug drugemu. Tisti, ki smo v časih svinčenih let prihajali med vas, dobro vemo, kaj nam je to pomenilo. Veliko ste nam pomagali in tudi vi ste zaslužni za to, kar danes imamo. Tega se morda slovensko osrčje na splošno premalo zaveda, če ne, ne bi ob naštevanju dejanskih pobudnikov in pripravjalcev sprememb slišali le ime ene ali dveh revij, enega ali dveh mišljenjskih in kulturnih krogov. Sredi bele Ljubljane redno pozabljajo naštetih kak Zaliv, Mladiko, kake Kaplje ali Most in prav tako se ne spomnijo Drage ali kaj šele kakih krščanskih društev ali glasil. In vendar je tudi tod zorela osamosvojitvena misel.

Svobodna slovenska država je največje plačilo za trpljenje in zaupanje mnogih idealistov. Vsaj mi tu jih ne smemo pozabiti. Kako bi bil danes vesel skromni, poduhovljeni Franc Jeza. A kaj hočemo, tudi Prešernu se je godilo kot nekaterim našim ljudem. Njegova žlahtna beseda je bila utišana, slišali so se drugi gromovniki, ki jih je oblast sama postavila ali jih je vsaj tolerirala. Mimo mnogih so šla priznanja, ko je bil še čas, čeprav so tudi v stiskah stali pokončno. Mislim na vedro in čisto pa simpatično primorsko dušo, kot je bil umetnik Ubald Vrabec, ki nas je pred kratkim zapustil, in mislim tudi na vsem dragega Ivana Breclja. Te tri osebnosti s tega konca slovenskega sveta so mi drage tudi zato, ker smo prijateljevali, pa še zato, ker so vsak na svoj način, tako kot prvi veliki slovenski zdomec Primož Trubar, okušali, kaj pomeni emigracija, ki je bila in ostaja neprijazna značilnost slovenske usode.

Ob priznanju slovenske države se veseli večina vseh Slovencev, ne glede na to, da imamo Slovenci

tri duše, naj jih naštejemo od drugega konca: zdomsko, zamejsko in matično. Na žalost pa je prav med matičnimi, in morda tudi kje v bližini Trsta več takih, ki se ne zavedajo, ki se še ne zavedajo, kako velik dosežek je mednarodno priznanje samostojnosti, ki smo jo plebiscitarno sprejeli za predlanski Božič.

Zakaj tako? Usrkavanje polstoletnega političnega totalitarizma, ki se je kot černobilska kuga zajedel v duše in možgansko tkivo ter, da rečem po cankarjansko, prepojil zemljo sto klafter globoko, pač ima svoje posledice. In tako nekateri ne pomislijo, da smo mnogo srečnejši od Kurdov in da se, zahvaljujoč zvestobi prednikov, ki niso zapravili jezika, nismo zlili z drugimi in se utopili in izgubili v prahu zgodovine, kot nekoč mogočen narod Langobardov.

In navsezadnje je bridko res, da večino ključnih vzvodov, kot bi rekli politiki, ki so potrebni za dobro delovanje države, obvladujejo prejšnji ljudje ali miselno prejšnji, ki so se le za silo preoblekli z demokratsko varovalno barvo ali pa jim še to ni bilo potrebno, pri tem pa seveda vsi vemo, da nam nista potrebni ne komunistična in ne socialistična prenova, pač pa gotovo moralna in etična prenova! Evropi moramo tudi sami nekaj dati. In če naj v Evropo vstopamo kot Slovenci, je samouničujoče sprejemati in ustvarjati teorije, kako da je treba prenehati z uveljavljanjem naroda kot vrednote.

Če te vrednote ne bomo primerno varovali in z njo živeli, če se bomo pustili kot narod zasramovati in če bomo sprejemali razvrednotenje trajnih vrednot pod videzom napredka, namesto da bi se kot narod razvijali v ravnovesju z načeli enakopravnosti, nam preti narodna in če hočete nacionalna smrt. Tudi razvita nacija lahko temelji samo v narodnih koreninah. Prešeren bi rekel, Kranjec moj, domu zvest ostani!

Vsekakor pa si moramo v Prešernovem duhu vsi prizadevati, da bo ponovno med nami zaživela tista sloga, ki smo jo tako učinkovito znali izraziti junija in julija lanskega leta. Ostajati moramo še naprej idealisti in se opirati na duhovno in se ne ozirati samo na materialno.

Za prihodnost ne imejmo strahov. Slovenski človek je delaven in ustvarjalen. Prešeren bi bil lahko postal nemški ali ilirsko-hrvaški pesnik, ostal je Slovenec in kot globok duh nam je nakazal naš odnos do krščanstva (krščanski etos še vedno povezuje Slovence z Evropo), določil razmerje do Evrope, katere del smo, in nas intimno zavezal kulturi. Seveda je že zdavnaj postal pesniški mit za šolarje, pa tudi za ves narod, vendar se tega zavedamo in nas to dejstvo ne sili, da bi ga častili po božje, a imamo le vedno rajši tega našega pesnika, tega posvetnega evangelista ljubezni, sprave in sožitja, človeka, ki je bil obložen s težavami in napakami kot mi vsi in nam je vsaj v tem podoben. Naj nas spomin nanj v teh dneh in časih navda z veseljem upanjem, da bomo kot profesor Rode tudi mi rekli, da v sebi nosimo veselo zavest slovenstva.

(Govor na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani v Trstu, 10. februarja 1992)

ODHODI

Mara Cerar Hull

»Ampak Meta,« je hitela Franca in skušala ujeti njen pogled, »saj mi nismo nikdar rekli, da bomo vsi doživeli to — ta dogodek. Seveda, nekateri bomo, nekateri izmed nas bodo, ampak ne vsi, seveda ne vsi.«

Meta je zamahnila z roko.

»Nehaj,« je zašepetala.

»Ja, saj vem, seveda, hudo je —.«

Meta je vzdignila glavo, pogledala svojo poučevalko in napela vse sile, da bi lahko izgovorila besedo.

Franca se je vzravnila, prestrašeno pogledala proti vratom in se začela pomikati nazaj.

»Saj razumem, seveda, razumem kako se počutiš —.«

Meta je gledala vanjo, kot da jo je šele sedaj prvič videla, čokato, previsoko za njene velike kosti, z dolgim, velikim nosom, zgubana lica viseča na ličnih kosteh kot debeli svaljki, ovenele in razpokane ustnice, ki se kar niso nehale premikati, samozavestne in zadovoljne in kljub strahu nekoliko zvedave oči.

»Ven!« je končno izpregovorila.

»No, Meta, tako pa ne, tako pa ne smeš —.«

Glava ji je omahnila nazaj na blazino, na vratu je začutila pot in utrujeno je zaprla oči. Tudi ti ne, Franca, tudi ti ne, je pomislila Meta.

Franca je umolknila in čakala.

Meta se je uprla na komolec, prevesila težo telesa na desni bok in se počasi obrnila proti zidu. Biblija na odeji je zdrknila iznad njenega telesa in se ustavila med posteljo in steno.

»Ko se boš boljše počutila, Meta, ko boš bolj pri moči, mi sporoči. Kar Stanko pošlji pa bom — prišla.«

Meta ni odgovorila. Dlani je držala ob obrazu, pridrževala je dih in čakala. Pojdi že, odidi, ji je rekla v mislih. Nikdar več ne maram govoriti s teboj. Končno je bolj čutila kot slišala vrata, ki so se tiho zaprla in korake odmevajoče na trdem lesu stopnic. Potem je iz pritličja zaslišala še druge glasove. Hčer, njen mož Pavel in Franca, ki do tedaj niso skoraj nikdar govorili, so se tedaj pogovarjali o njej, ona pa ni hotela niti malo vedeti, kaj govore. Naj, je pomislila, saj govorjenje nima nobenega pomena.

Čez nekaj časa so se vrata spet odprla in začutila je, da nekdo stoji ob postelji.

»Mama, ali bi kaj radi?« je vprašal Pavle.

Nič, je rekla sama sebi.

»Ali bi malo juhce? Stanka kuha dobro govejo juhco.«

Počakal je in ko se ni premaknila, nadaljeval:

»Malo juhce bom prinesel takoj, ko bo kuhana, ali ne?«

Dihala je globoko, boleče, stisnjena pljuča so se upirala zraku, rame in pleča so bila kot omrtvela. Premaknila je roko in si jo položila na stran telesa.

»Kaj je, mama? Kaj bi radi?«

»Vode,« je rekla.

»Ja, seveda, malo vode, takoj jo bom prinesel.«

Odšel je in se kmalu vrnil z vodo. Obrnila se je, pustila, da ji je podprl glavo in ji nastavlil kozarec na ustnice. Pila je počasi, previdno, da se ji ne bi zaletelo in nehala, preden je bil kozarec prazen.

»Dovolj?« je vprašal Pavel.

Odprla je oči. Pavel je bil dober zet, dober mož za Stanko.

»Hvala,« je zašepetala.

»No, nič se ni treba zahvaljevati. Samo povejte, če bi kaj radi.«

Obrnila se je nazaj proti steni in pustila, da je v tišini odšel.

Pavel jo je, odkar jo je poznal, vikal. Mama, vi boste; ne mama, vam ni treba tega delati; dajte, vzemite še malo. Tako je vikal tudi svojo mater in očeta. Njeni otroci je niso nikdar vikali. Saj tudi ni hotela, posebno ne, ko so odrasli. Pavle pa je še vedno vikal svojo mater, kakor je ona tudi svojo nekoč. To je bilo nekoč. Zadnje čase se je pa spoštovanje staršev kar nekam izgubilo, otroci mislijo, da je vikanje staršev smešno. No, mogoče je pa bolje tako. Koliko nas staršev je sedaj res vredno vikanja, spoštovanja? je pomislila.

Zadnje čase? Dolgih dvajset, skoraj trideset let, cela nova generacija, novi rod ljudi se je vdal v novi red tako imenovane svobode, spoštovanje, vljudnost, poštenost so se pa kar izgubili, odrinjeni v neki pojem nazadnjaštva. Le kam? se je vprašala. V tiste čase pred vojno, ko je bil svet še mlad in mladost nedolžna? Mogoče je kot v domotožju zaželela, če bi ostala na domu, če bi se po vojni in po vrnitvi iz koncentracijskega taborišča vrnila domov v hribe, kamor je spadala, namesto da je ostala v mestu, mogoče bi tam spet našla vse tisto, kar dela življenje lepo, prijetno. A kaj sem jaz tedaj vedela? se je vprašala. Kot pohlevna ovca se je uklonila priliznjenim besedam udbovcev in novopečenih funkcionarjev in verjela, da bo s tem, če bo ostala v mestu, nekaj doprinesla k preobrazbi družbe. »Tovarišica Meta, tebi ne bo treba nikdar več garati na polju, ti si preveč pretrpela, da bi se potila po hribih.« Le kam se je že tedaj zgubila beseda "vi"? Le kako, da so jo vsi tikali, saj ni nobenega osebno poznala.

Seveda, tedaj so bile besede, — ti tovarišica, ti, tovariš — simbol pripadnosti. "Ti pripadaš k nam, ti si naša." Zakaj ji niso rekli: "Ti pripadaš nam." Ker to je bilo, kar so mislili. Vzeli so jo in jo priklenili v njihove ideje. Njihova last je postala.

Odprla je oči. Soba je bila v poltemi. Žar neba v oknu je bil komaj še svetloba, temno modra pod sivim nebom. Dan se je spreminjal v noč, življenje se je prevesilo v smrt. Tema je bila naglaševalka noči, smrti. Le kje je luč?

Vrata so zaškripala. Hči je previdnih korakov stopila v sobo in se nagnila nad njo.

»Mama, ali si zbujena? Prinesla sem ti juhco.«

Luč, je zaprosila Meta v mislih, prižgi mi luč.

»In luč bom prižgala, da ne boš v temi.«

Privila je svetilko, ki je stala na nočni omarici ob postelji in mehka, rumena svetloba je napolnila sobo. Meta je spustila zadržan dih in se sprostita. Od kdaj sem se začela bati teme? se je vprašala.

»No, mama, obrni se, da boš jedla juho.«

Duh goveje juhe se je priplazil do njenih nosnic kakor spomin. Nedeljsko opoldne, kosilo na mizi, otroci okoli mize živi kakor živo srebro, mož, ki jo je gledal s pričakujočimi očmi: "Kaj si danes skuhala na juhi?". V ustih je okusila grenkobo, ostro kot pelin.

»Mama?« je vprašala Stanka in se dotaknila njene rame.

»Vode,« je rekla Meta.

»Seveda sem ti prinesla tudi vodo. Glej, cel vrč sem prinesla, da jo boš pila, kadar boš hotela.«

Za trenutek se je zamislila in se zasmejala:

»Vidiš, kozarec sem pa pozabila. Počakaj, takoj grem ponj.«

Odšla je in se v par minutah vrnila. Meta je slišala nalivanje vode in se počasi obrnila na hrbet.

»O, mama, ali imaš bolečine?« se je Stanka zdrznila.

Meta je odkimala. Njeno telo je bilo težko kakor svinec, vsak ud in vsaka mišica je imela svojo lastno, posebno težo, kosti so ji ležale težke kot železo pod kožo, sklepi in vsaka dolžina kalcija se je zajedala v utrdine na žimnici, toda to ni bila bolečina.

»Vodo,« je ponovila.

»No, tukaj je, vidiš, malo te bom vzdignila, tako-le, ali ne?«

Spet je pustila, da ji je sedaj hči podprla glavo in ji nagnila kozarec k ustnicam. Hladna, osvežujoča tekočina ji je osvežila grlo, hladila pljuča in se razlila po želodcu. Sveža voda iz svežih gora, voda bistrega potoka izpod Gabrovke. Blagoslovljena voda naše zemlje, so včasih rekli njena mama.

Izid 20. literarnega natečaja Mladike

Komisija se je sestala dne 1. februarja in je ugotovila, da je prišlo na natečaj v celoti 47 prispevkov proze in poezije.

Komisija je prebrala vse prispevke in po pregledu odločila, da dodeli vse razpisane nagrade:

PROZA

1. nagrada

Geslo: Mch, avgust 1991, novela z naslovom *Odhodi*.

Komisija je nagrado tako utemeljila:

Gre za izreden moderen motiv ženske, ki jo italijanski vojaki iztrgajo iz kmečkega življenja in jo zapro v taborišče. Po vojni se preseli v mesto in trideset let izdaja UDBI svoje rojake. Potem se spreobrne, postane jehovka in umrje v božjem naročju.

Zanimiva zgodba je izpeljana z veščo pripovedno tehniko, z živimi dialogi in s psihološkim čutom.

Novelo je napisala **Mara Cerar-Hull**, ameriška Slovenka, ki že 35 let živi v državi Ohio.

2. nagrada

Geslo: Apolit, naslov dela: *Beganja*.

Komisija je nagrado tako utemeljila:

Avtor se spominja zadnje vojne, povojnega študiranja in beg v tujino, ustavitve na Reki, kjer si junakinja ustvari družino, toda zadnji dogodki ji odpeljejo sina v hrvaško gardo.

Novelo odlikuje verzirana literarna pripoved, kulturna atmosfera in topla človeškost.

Novelo je napisala **Dolores Terseglav-Štrucelj** z Reke.

3. nagrada

Prispevek pod geslom: Ne išči lahkinih potov, narod moj!

Naslov: *Dekle z naših gričev*.

Komisija je nagrado tako utemeljila:

Novela oživlja spomine na domače, posebno na sestro, na pokrajino okrog Vrhnike, na razmere in čase po vojni, vmes pa je prikazano pisateljevo delo v Indiji in Rusiji. Iz teh spominov diha globoka navezanost na slovensko podeželsko tradicijo, ki jo avtor oživlja s toplim, a vendar vedrim domotožjem.

Avtor novele je **Jože Cukale**, misijonar v Indiji, doma z Vrhnike.

POEZIJA

1. nagrada

Geslo in naslov: *Istrske*.

Komisija je nagrado tako utemeljila: Ciklus sedmih pesmi opeva istrsko zemljo in ljudi. Iz pesmi je zaznati nekaj arhaičnega in modernega obenem, združenega s krajevnim koloritom.

Avtor je **Franjo Francič** iz Pirana.

2. nagrada

Geslo: T.M. Krmar, pesnitev z naslovom *Pozdravi mi Slovenijo*, o veter!

Komisija je nagrado tako utemeljila: Pesnitev je nabit z globokim etičnim čustvom, napisana je v značilnem modernem izrazu in odmeva od osrečujočega doživetja nove Slovenije, vse to pa v okviru japonskega ozračja in pokrajine.

Avtor je **Vladimir Kos**, misijonar v Tokyu.

3. nagrada

Geslo: Oktober 1987, pesmi brez naslova.

Komisija je nagrado tako utemeljila: Ciklus šestih pesmi, iz katerih diha močan čustveni zagon in globoka težnja po transcendentnem, združena z moderno nabitim jezikom.

Avtor je **Janez Bregar** iz Mengša.

»Jutri bom nekje kupila slamce, veš, take cevke, da boš lahko kar ležečila. Nekje jih bodo že imeli. Če ne, jih bo šel pa Pavel iskat v Avstrijo ali pa v Italijo. Bo lažje za te, da boščila, kadar boš hotela,« je govorila Stanka in čakala na odgovor.

Meta je končala in se poskušala nasmehniti. Cevka tukaj, cevka tam; ob koncu bo imela same cevke. Ena za vodo, da bo tekla notri, drugo, da bo tekla ven.

Mišice v obrazu pa se kar niso hotele stegniti, komaj je premaknila ustnice:

»Hvala,« je izpregovorila.

»No, sedaj pa še malo juhce, potem pa še nekaj krompirčka s teletino, ali ne?« je vprašala Stanka.

Meta je odkimala in se začela premikati na desni bok.

»Zakaj ne, mama? Ali ne moreš jesti?«

Meta je našla oporo in se prevalila na stran. Skrčila je kolena, najprej eno, potem drugo, skoraj po zidu in potegnila odejo čez ostrino kosti. Same kosti. Koža in kosti.

Pogled ji je padel na biblijo in hitro je zaprla oči.

»Mama? Kaj res ne boš jedla?«

Ne dolgo nazaj je verjela, da je duševna hrana tisto, kar jo je držalo pri življenju, duševna hrana svetega pisma, kakor ga je razlagala Franca in njeni soverniki. O Bog, kako je verjela!

Vroč solze so se ji nabrale pod vekli. »Seveda ne vsi, Meta, seveda ne vsi.« Ne vsi ali nihče? Ne jaz, nikdar več jaz. Prišla bo noč, temna in črna, kot ovitek te biblije in jaz ne bom nikdar videla svetlobe.

»Mogoče pa pozneje, mama, ali ne? Ko bomo mi pojedli, bom prišla, da ti bom premenjala posteljo in očistila cevke. Mogoče boš pa pozneje lažje jedla.«

Solza ji je zdrknila izpod veke in se razlila med lase. »Nekateri, seveda, nekateri bodo.« Nekateri ali nihče? Kaj pa vsi tisti, ki so že umrli? Tudi ti so verjeli, da bodo med izvoljenimi, ki bodo dočakali velikega prihoda Jehove. Ali so tudi oni čutili to razočaranje? Kako so ti sprejeli ta nerazložljiv preklic obljube večnega življenja na tem svetu? »Tedad svet še ni bil pripravljen, vsi znaki in vsi simboli še niso bili doživeti,« je enkrat hitela razlagati Franca.

Kateri znaki, Jehova? Kateri simboli? Da je svet poln grešnikov? Da se je človeštvo pregrešilo čez vsako zapoved ne enkrat temveč vedno in ponovno, vsaka generacija posebej in vsi ljudje od roda do roda? Petsto let nazaj, tisoč let v preteklost in več so se raztegovali grehi in zločini človeštva — ali niso bili to tudi znaki, ki jih sedaj Jehovska vera prikazuje kot simbole, ki naj bi naznanjevali prihod konca sveta? »Evropa se združuje v novo zvezo, v povezavo dvanajstih,« so ji razlagali. Kolikokrat prej se je Evropa že združila — in razdružila — v zvezo? V srednjem veku, med vojnami in po vojnah, med osvajanjem celin in skozi kolonizacijo plemen so se združevali narodi. Kralji in cesarji so združevali ljudstva pod svoja okrilja, politiki in predsedniki so pisali in podpisovali pogodbice —

Vladimir Kos

Popravljen sklep ob novoletni zori

Trden sklep je že hiša, sanjal sem:

v lesku ljubega stila,

dih zaves,

vrta, ki čuva drevesa,

vrh steklen s svodom, znakom središča

onkraj sten.

Trdni sklep je —

zemljišča kos dobljen,

brez dobrot bivališča,

pust, leden.

Spremeniti ga moram,

zda to vem.

Boru v breg plete zora diadem.

Na Japonskem je navada, da Novo leto začnemo s tem ali onim »trdnim sklepom«; prepričani so, da že sam sklep dela novo leto.

zakaj niso bili ti tisti znaki, ki so napovedovali uresničenje prerokbe?

Samo en znak, le eno in edino dejstvo jo je prepričalo, da ima Franca prav, da je njena vera, Jehovska vera, prava in zakonita vera novega Svetega pisma. Judje so končno spet dobili svojo lastno državo.

V spominu je spet videla Franco, pet let mlajšo, ki jo je tistega pomladanskega večera spremljala po delu domov in ji razlagala pomen znakov, kakor so jih nakazovali dogodki v svetu. »In po vseh teh letih, po dva tisoč letih brez doma, so se Judje združili v samostojen narod in ustanovili svojo državo, ki jo imenujejo Izrael,« je rekla po dolgem naštevanju simbolov, ki Meta niso do tedaj nič prepričali in jo pogledala z dolgim, presunjenim pogledom, kot da je vedela, kakšen vtis bo naredil ta dokaz v njeni duši.

In Metino srce se je odprlo kot žejen cvet, kot speči otrok se je prebudila njena duša, vse njeno bistvo, suho in neplodno kot tla puščave, je vsrknilo vase to razodetje, popolnoma nedvomno, dejstvo neuresničeno skoraj dva tisoč let, to milost božjo, to milost Jehove, podeljeno njej v tistem večeru pomladnega večera, pod novo prižganimi zvezdami v temno modrem, žametnim nebom na vsakdanjem potu domov, v naravi stvarstva. V tistem trenutku je Meta vedela, kaj pomeni nositi cerkev v sebi.

Danes pa ji je ista Franca povedala, da Meta ni vredna obljube, da ona ne bo dočakala.

Oh, Jehova, je zastokala v mislih, ali nisem verjela? Ali nisem z vsem srcem verovala v tvoj prihod? Ali nisem spremenila moja pota? Ali se nisem odrekla prejšnjemu življenju? Kje je sedaj tvoja obljuba?

Stanka se je vrnila tiho, previdno, in jo poklicala:

»Mama? Ali si zbujena?«

Mogoče ne veste, da...

- da je Stranka demokratične prenove, se pravi preoblečena Zveza komunistov Slovenije, zaradi »finančnih razlogov«, kot je bilo rečeno v zadevnem dopisu, odpovedala naročbo na *Družino*...
- da je predsednica italijanske poslanske zbornice Nilde Iotti, ko je pred kratkim obiskala Trst in na prefekturi sprejela tudi slovensko delegacijo, šepnila nekemu njenemu članu: »Povejte mi, kakšna je razlika med Slovani in Slovenci!«
- da je človek, ki je pred 40 leti poskusil zažgati ljubljanskega škofa Vovka na neki postaji na Dolenjskem, pozneje sam zgorel, ko je prelival bancin s cigareto v ustih...
- da je v mestu Vukovar, ki ga je hrvaško-srbska vojna zmlela v ruševine, delovala najbolje opremljena ginekološka klinika, kjer so opravljali na tisoče splavov na leto...
- da se je dr. Jakob Ukmar, ko je l. 1928 obiskal Francijo, v Neversu srečal z najmlajšim bratom lurške vidkinje sv. Bernardke Soubirous...
- da je *Primorski dnevnik* v članku o Prešernu 6. februarja letos zapisal, da je pesnik v znanim pismu staršem z Dunaja rekel, da ne bo študiral »bogoslужja«...
- da se je spodleteli mandatar slovenske vlade Voljč za božič srečal s predsednikom Kučanom...
- da so v Pragi zaprli kar 70% vseh knjigarn...
- da je italijanski poslanec v slovenskem parlamentu Franco Juri, ki je 14. februarja imel tiskovno konferenco v Palace hotelu v Gorici (in ki mu neki slovenski tednik navdušeno čestita), kot karikaturist ljubljanskega *Dela* nekajkrat grobo žalil slovensko narodno dostojanstvo (ob slavju v Kočevskem Rogu, ob priznanju Slovenije...)
- da pripravlja Radijski oder v lastni produkciji za tržaški radio umetniško branje romana Borisa Pahorja »Mesto v zalivu« v 30 nadaljevanjih...
- da bodo letošnji 27. študijski dnevi Draga v Parku Finžgarjevega doma na Opčinah od 4. do 6. septembra in da bodo v tednu pred Drago tudi letos pripravili takoimenovano Drago mladih...
- da je v založbi Mladike in Družine pravkar izšla v Ljubljani zbirka pesmi Stanka Janežiča z naslovom *Morje*.

Meta se je premaknila in ji tako dala vedeti, da ne spi.

»Premenjala ti bom cevke, če ni preveč težko za te, ali ne?« je rekla in počakala.

Meta je prikimala. Počasi je stegnila noge pod odejo, se obrnila na hrbet in pogledala hčer. In tako sva prispeli do konca najinega življenja, je pomislila. Potem se je spomnila. Ne tvojega, hčerka, samo do konca mojega življenja sva prispeli, ti in jaz, med sabo povezani za večno. Po vsem, kar se je z nama zgodilo, sva povezani do smrti in še naprej.

Opazovala je Stanko, ki je odgrnila odejo, položila zravnano brisačo med njene noge, da se postelja ne bi zmočila, odvila zaklopko, vzdignila tubo iznad njenih stegen, jo zvila, s podna pobrala plastičen mehur in oboje pokrila z drugo brisačo. Previdno, nežno ji je spet prekrila noge.

»V desetih minutah bom nazaj, samo toliko, da voda zavre.«

Meta se je nasmehnila. Delo ljubezni ali dolžnosti? Od vseh otrok je Stanka najbolj čutila dolžnost do nje. Od tedaj, ko ji je najmlajša hči rešila življenje je Meta vedela, da je ona edina in bolj kot vsi drugi otroci, čutila dolžnost do svoje matere, kot da je s tistim brezupnim dejanjem, ko sta njuni usodi neizogibno spojili v en tok in sta se življenji obeh za večno začeli prepletati kot ovijalki sukanca v vrvi, od tedaj je bilo, kot da je hči postala del nje same. In vedela je, da Stanka ne bo nikdar popolnoma samostojna, da bo njena najmlajša vse življenje v nemoči povezana z njo samo zato, ker je nekoč sprejela na svoja majhna ramena njeno krivdo, njeno sramoto, in ji tako podarila življenje.

In kaj je ona, njena mati, storila za njo?

Kot v traku filma je spet videla gorečo vas, plamen, ki so lizali stene in bruhali iskre nad slamnate strehe, odsev ognja na obrazih vaščanov in njenih otrok. In oni so videli isti odsev na njenem obrazu, žar ognja in strah. Grozo pred smrtjo.

In ta njena najmlajša, stara komaj osem let, je krčevito držala njeno roko, ji strmela v obraz in jo med hlipanjem in jokom klicala, »Mama, mama,« kot da jo mora zbuditi iz teh morečih sanj, v katere so vsi nekako zašli, medtem ko je italijanski komandant z razkoračenimi nogami stal pred njo in v rokah vihtel papirje partizanske propagande in klical: »Avanti! Dove l'hai preso?« In je župnik ob strani Italijana, ko je prevajal njegove besede, hitro in ostro, kot da so njegove, izgledal kakor smrt. »Kje ste dobili te papirje, povejte mu že, kdo vam jih je prinesel, kje ste jih dobili?« jo je spraševal. In kot da se je nalezal vojakove razdražljivosti, je dvignil glas: »Če mu ne poveste, kdo jih je prinesel, vas bo ubil!« Stanka pa je ves čas samo strmela vanjo in jo klicala »Mama, mama!« in jo potegovala za roko, kot je bila prepričana, da jo lahko izvleče iz te groze, če bi jo mama le pogledala. Ona jo je pa komaj opazila. Bilo ji je, kot da se potaplja v ve-

lik, kalen tolmun brez dna. V strahu je lahko samo zajecjljala: "Jaz nisem, nisem nič, jaz nisem, nikdar jih nisem videla, ne vem, od kod so se vzeli. Mogoče so jih otroci od kod prinesli."

Vojak je vzdignil pištolo in jo je naperil na čelo. Župnik se je odmaknil, pripravljen na beg. Njej so se zašibila kolena. V muki je zaprla oči in čutila je samo še hčerkin roko in vročino ognja, dokler ni zaslišala Stankin glas: "Ne, ne! Ne mama! Jaz sem jih prinesla! Jaz sem jih dobila, v gozdu sem jih našla in prinesla domov!"

Cev pištole se je odmaknila od njenega čela, Stanka je nehala kričati, vojak je povetil roko in naperil cev v čelo otroka. "Kje?" je vprašal. "Kje?" je ponovil župnik in prestrašen gledal enkrat komandanta, enkrat Stanko. "Kje si jih našla?" In Stanka je odgovorila, kot da ne vidi pištole, kot da orožje nima nobene pomena: "V gozdu, tamle v gmajni, za nekimi grmi," in kar naprej gledala svojo mater. Župnik se je prestopil in začel nekaj razlagati komandantu. Vojak si je zataknil pištolo za pas in odstopil. Hladen, olajšujoč veter je zavel od gozda, mrzel pot na njeni koži je bil kakor led. Meta je zaprla oči. Olajšana je vedela, da bo živela.

Stanka je korakala z njo vse do kamiona in se krčevito oklepala njene dlani in roke. Šele tam so jo odtrgali od nje in jo napodili v stran. Iz kamiona je med glavami sovaščank videla Minko, ki je objela svojo mlajšo sestro, ona pa ni nobene objela, nobeni rekla zbogom, samo to je vedela, da bo živela.

In bolj kot vse drugo, bolj kot italijanske vojake in komandanta, bolj kot vojno in okupatorje, je zasovražila župnika, ki je prevajal za komandanta. Ali ni bil ravno on, ki je pripeljal Italijane v vas, ki je poslal vojake, da so naredili preiskavo po hišah, za katere je vedel, da so na strani partizanov? Kajti bil je, si je ponavljala v mislih, kakor so ga nakazovali partizani, kolaborator in izdajalec, v zvezi z belimi in Italijani, proti svojim lastnim ljudem, povezan bolj z Rimom kot s svojo deželo.

Če on ne bi prevajal, Stanka ne bi nikdar vedela, kaj jo je komandant spraševal. Ne bi bolela za svojo mamo in prevzela krivde zato, da bi jo rešila groze.

Šele mnogo let pozneje, potem, ko je spoznala, kako so jo udbovci in oznovci izrabljali za ovaduštvo, ko je končno pogledala resnici v obraz, ko je nekega poletnega jutra zaslišala pritrkavanje gasilskega zvona na rešilnem avtomobilu in je nenadoma v duhu spet vide-la gorečo vas in samo sebe, stoječo s hčerko pred italijanskim komandantom in ponovno zaslišala svoje besede: "ne jaz, jaz nič ne vem, mogoče so otroci," je začutila krivdo, kateri se je izogibala vsa ta leta. Ni bila krivda župnika temveč njena osebna, lastna krivda, do tedaj venomer preložena na klerikalizem in duhovnike, na Domobrance in odpornike komunistov. Niso bile besede župnika, ki so prisilile Stanko k tisti izjavi,

temveč njena omahljivost in strah, njena neokretnost in groza pred smrtjo tako očitna na njenem obrazu v siju ognja. Njene lastne besede: "mogoče so otroci", so prisilile Stanko, da je prevzela krivdo nase, da se je izpostavila in odvrnila nesrečo od svoje mame. Da je odvezla od nje tisto muko, izrisano na njenem obrazu kakor pečat in dojeto v veliki duši otroka, ki spozna vse in dojame tudi večnost, ki ji je uničevala nedolžno srce.

Vladimir Kos

Še preden sneg se poslovi

*Rad bi zapel to pesem,
preden sneg se poslovi od skrivljenih streh
in s poklonom odide
od borov, cest, in svetilk
v kristalni svet domov.*

*Cestne svetilke tle začudene,
čeprav je jutro
in vstal je ropot,
ki oprezno le stopa ob tlaku.
Sneg pa v neznanem plesu polni zrak.*

*Vrabčki ga najbrž prav razumejo;
s podstrehe včasih črhnejo »-o«.
Gdč. Mráznica ljubosumno stiska zobé,
odhaja
k severu.*

*Sneg se je zdrznil; tudi on bo šel.
Še enkrat s tempeljske strehe do vej zavrti se,
kameliji zdrkne kaplja —
se joka,
ker kanal je grd?*

Gdč. je treba izgovoriti kot kratico s temi polglasniki.

Koliko let je preteklo, preden je pogledala v svoje srce in priznala svojo strahopetnost? Koliko časa še, preden bo lahko izprosila odpuščanje od Stanke?

Hči se je vrnila z razkuženo cevko in polivinilastim mehurjem, odgrnila odejo in začela priklepati zaklopko.

»Mama, ali moraš iti na potrebo?« je vprašala.

Meta je odkimala in kar naprej gledala hčer. Odpusti, ji je rekla v mislih, a beseda ni prešla njenih ustnic. Kako naj ji razloži, kar čuti, pove, kaj je spoznala?

»Veš, mama, če ne boš jedla, ti pa res ne bo treba nikdar več iti na potrebo,« se je nasmehnila Stanka.

Lažje jima je bilo govoriti o človeških zahtevah, kot o zahtevah srca. O hrepenenju duše ljudje ne znajo govoriti. O odpuščanju ne vedo kaj reči.

Meta se je obrnila proti steni in zaprla oči.

(konec v prihodnji številki)

Osem Slovencev za danes

Zdomstvo - Emigracija

S še mlado sestro **Marijo Sreš**, Prekmurko po rodu, sem se osebno srečala na Misijonskem kongresu v Ljubljani konec lanskega leta, sicer pa sem v misijonskem tisku že vrsto let prebiral njene inteligentne, literarno vešče in samosvoje napisane sestavke. V enem teh pravi, da »**biti misijonarka ni toliko izraz ideje ali teologije... Naša življenja so sestavljena iz brezštevilnih zgodb, misijonarkina je le ena izmed njih. To je zgodba idealizma, tveganja, heroizma in trdega dela. A tudi zgodba srečanj s tujimi ljudmi, s še nepoznanimi obrazi Kristusa.**« In še pravi: »**Rada bi vam govorila o tem, kako sem odšla v Indijo, da bi jo spremenila, a sem se v tem procesu spremenila jaz.**« Zaželela sem si zvedeti kaj več o njej. Našla sem jo, tik preden je na kongresu stopila na govorniški oder, v zelenem indijskem sariju, v vencu gostih kostanjevih las, zagorela, kakor da se je pravkar vrnila z letovanja na Sejšelih. In v nekaj minutah sem to gorečo misijonarko, na oko — od oblačil do videza — prav nič redovniško, pregovorila, da je sprejela moja vprašanja za intervju, (a pod pogojem, da jih vzame s seboj v Indijo, da se vanje malo zamisli, če ji bodo všeč). Čez teden dni mi je iz Prekmurja odgovorila, da so ji vprašanja všeč in bo nanje odgovorila. Decembra je iz Indije zares priložilo pismo z intervjujem.

Sestra Marija Sreš mi je priložila tudi daljši sestavek v angleščini. Tega sem dala v prevajanje in morda bomo v nekaj številkah objavili izbor pod naslovom **Iz zapisov misijonarke**. Ker njeno osrednje zanimanje velja indijski ženi (med njimi pa živi kot enaka z enakimi — v oblačenju, revščini in delu — že dvajset let), bo to za nas Evropejce posebej nova, tako človeška kot kulturna informacija. Sestri Mariji pa se na tem mestu zahvalim, da je kljub izjemno težkim pogojem, v katerih dela, našla čas in voljo, da je na vprašanja izčrpno odgovorila.

Zora Tavčar

Spoštovana sestra Marija Sreš, rojeni ste v Prekmurju, v župniji Beltinci, ki jo zaradi velikega števila duhovnih poklicev lahko imenujem pravi božji rastlinjak. Ste Vi v svoji rodni vasi — Bratonicih — edina mladika te vrste?

Da, rojena sem v Prekmurju, v vasi Bratenci (župnija Beltinci), ki je nekako znana po svoji slovenski samozavesti in revolucionarnosti še iz dob, ko smo bili pod Madžari. Verjetno je tista atmosfera imela vpliv tudi name, pa tudi na p. Janeza Mujdrico (deluje v Zambiji) in salezijanca Jožeta Mlinariča, ki trenutno deluje v Ruandi, prej pa je bil v Burundiju. Edina razlika je v tem, da sta onadva odšla od doma še kot otroka in sta drugje končala tako osemletko kot gimnazijo, sama pa sem »gor rasla« (kot pravimo mi Prekmurci) v Bratonicih in se od doma vozila v gimnazijo v Mursko Soboto. To je bilo v dobi, ko je vladal komunizem tudi v šolah. Še posebno v gimnaziji je bil hud pritisk na nas. (Milan Kučan, sedanji slovenski predsednik, je bil na gimnaziji malo pred menoj.)

Ste iz kmečke družine? Koliko otrok vas je bilo? Povejte mi kaj o svojih starših, o svojih bratih in sestrah ter o svoji mladosti na vasi.

Da, sem iz kmečke družine. Imam eno sestro in štiri brate. Moja starša sta se bavila s kmetijstvom, čeprav je znal moj oče tudi mizariti. Moja mama je bila med drugo svetovno vojno borka, tako tudi njena sestra, ki so jo zaradi političnega delovanja odvedli v taborišče v Nemčijo. Enako je sodelovala s partizani tudi očetova družina in so, začeniši z njegovim očetom, vse do njegove sestre in bratrancev vsi bili preganjani in zaprti s strani Madžarov. Moja mama ni dobila po vojni nobenega priznanja, ker je ostala »katoliška«, pa tudi moj oče se je vedno jezil, da »borci za svo-

Marija Sreš

bodo zdaj nimamo pravice čuti niti ene slovenske božične pesmi na radiu«. Umril je namreč pred tem prevratom, pred »slovensko pomladjo«.

Delali smo težko, ker je bil kmet za časa Titovega komunizma pač »nerevolucionaren«; včasih smo se komaj

preživel. A vseeno smo se vsi izšolali, štirje kar z univerzitetno izobrazbo. Vsi otroci smo bili športniki, drugače pa na vasi ni bilo časa za druge dejavnosti, ker je šola oziroma študij in delo na polju jemalo ves čas. Smo pa zelo povezani med seboj še sedaj, čeprav se vidimo le na vsakih nekaj let, ko jaz pridem domov.

Spominjam se, kako so me vsi podprli, ko sem se odločila za misijonski poklic. Le moj oče ni maral redovnice, ker se mu je zdelo, da to ni zame zadosti dober poklic, potem ko sem končala višjo ekonomsko šolo. Šele nekaj mesecev pred smrtjo — po 15 letih v misijonih — je izrekel svoj »pristanek« in dal svoj blagoslov.

Mlada leta ste doživljali v dobi še ostrega socializma, v šestdesetih letih. Kako ste v času protiverskega pritiska ohranili svojo versko zavest? Vam je bila v zaslombo družina? Ali tudi Cerkev?

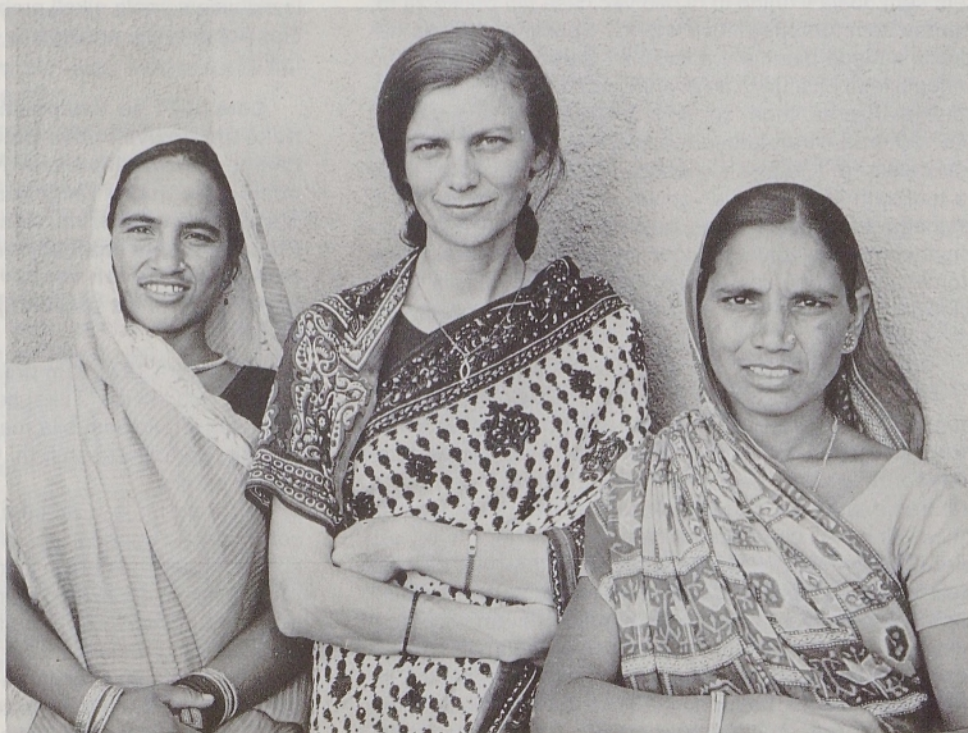
Moj oče je rekel, da bomo, dokler bomo odvisni od njege, morali hoditi v cerkev. Čeprav sem bila jaz uporna, so mi te besede nekaj pomenile. — V šoli, še posebno v gimnaziji, je bilo dosti pritiska, a sama sem vedno odločno izpovedovala svoje prepričanje in sklenila, da ga ne bom spremenila, vse dokler ne bom dobila drugega, boljšega. Tudi komunizem ni bil tako idealen, da bi ga mlad človek lahko brez pomisleka sprejel. K sreči sem bila inteligentna in mi za uspeh ni bilo treba uporabljati »politike«, kot so to storili mnogi. Seveda najboljša nisem nikoli bila, ker smo bili pač katoličani drugovrstni državljani tudi v šoli. Mislim, da je bil ves pritisk zame le izziv za to, da sem sama iskala Boga z vsem srcem in vso močjo, čeprav je to pomenilo tudi »izgubo« tradicionalne vere. Ne, Cerkev mi v tem oziru ni pomagala, bolj bratje, s katerimi sem se dosti pogovarjala. Gimnazija mi je namreč razširila obzorje, iz ozkih kmečkih stradicionaliziranih okvirov se mi je odprl nov svet. Prejela sem znanje, »izgubila« vero. Kaj mi je v tistih letih pomenilo sveto pismo? Vse drugo je bilo bolj

»znanstveno«, kot tisto v cerkvi. Z neko nihilistično udobnostjo sem se prestopala pri nedeljskih mašah in se smejala v brk tistemu s prižnice. Vse, kar je določalo moje dotedanje življenje, sem stlačila v en koš: nesmisel!« Na višji ekonomski šoli (VEKŠ) v Mariboru je bilo manj ideološkega onegavljenja, kljub temu pa v meni več praznine. Ko nimaš v sebi več gotovosti vere in upanja, je vse, kar opravljaš, zgolj mehanično, še za ljubezen nimaš dovolj moči.

Študirali ste višjo ekonomsko šolo v Mariboru. Ste se v šolo vozili ali ste stanovali v Mariboru? Kakšno je bilo vzdušje v šoli? Kakšen spomin imate na profesorje in sošolce? Ste bili vključeni v kakšno mladinsko versko skupino? Ste že takrat zaznali v sebi misijonski poklic?

Stanovala sem v Mariboru. Na VEKŠ-u je bilo bolj svobodno vzdušje v primerjavi s tistim na gimnaziji. Profesorji so bili dobri in imela sem dobre sošolce. Hodila sem k študentskemu verouku, ki se je prav takrat začel, in sicer v stolnico. Ta vključitev v veroučno skupino je bila zame odločilna. Kristus je postajal bolj človeški. Bog med ljudmi!

Ne, takrat še nisem čutila nobenega poklica, ker sem nekako živela v dobi, ko mi vera »občutenjsko« (umsko sem verovala, s srcem pa ne) ni nič pomenila. — Po končanem VEKŠ-u sem se zaposlila. Služila sem si sama svoj kruh. Toda nekaj je bilo v meni, vrtalo, me begalo. Bojevala sem se sama s seboj. In nekega večera sem fantu odpovedala »randi« in mu sporočila: »Odhajam!« Za to sem se odločila, ko sem nekega dne znova začela verovati s srcem. Seveda je bila baza tudi razum-razmišljanje, a samo to bi mi ne dovolilo, da pustim vse: službo, sanje, načrte, domače, prijatelje in prijateljice, domovino. — Nato tri leta Španije in zatem v ZDA. Postala sem članica *misijonark Jezusa Kristusa*, ki so neposredno povezane s tretjim svetom, živijo tam in delajo zanj. Sedaj nas je nad tristo in vseh slojev in držav sveta, tudi iz tretjega sveta, ki tako skupaj z

»Moji najvišji kolegici: obe materi štirih oziroma petih otrok.«

nami pomagajo svojemu ljudstvu k napredku na način humanističnega misijonarjenja. Odšla sem v Indijo in tam diplomirala na univerzi iz angleščine in indijskega jezika *gujerata*.

Iz gradiva o Vas, ki sta mi ga posredovala gospod dr. Ocvirk in gospod Lado Lenček, pa tudi iz drugega misijonskega tiska vidim, da pišete tudi literaturo, prozo in poezijo (tudi v angleščini). Ste dobili kakšno literarno spodbudo že med šolanjem? Ali pozneje, sredi svojega razgibanega življenja? Ne bi bilo lepo, ko bi svoja izkustva posredovali v samostojni knjigi? Naj tukaj navedem eno izmed Vaših pesmi, ki mi je posebej všeč, posvečeno indijski ženi:

Marija Sreš:

ŽENSKA, SPREJMI SVOJE IME

*Ženska si, temeljni kamen vasi;
kadarkoli poješ v templju
ali plešeš na festivalu
ali ko ponoči izjočeš žalostinko mrtvemu možu.
Obriši si solze.
Zaneti ogenj.
Rodi otroka.
Nahrani ga.
Nasmehni se mu.
Tvoje ime je Ženska,
mati moških,
roditeljica mnogih žensk,
sprejmi tvoje ime.*

Pisateljsko žilico imam prirojeno, a je nisem razvila; če bi namreč šla študirat literaturo, potem bi se verjetno morala zaposliti v prosveti, to pa je takrat pomenilo, da ne bi smela v cerkev. Tako sem izbrala poklic, ki bi bil v tem oziru nevtralen. Sem pa že v gimnaziji pisala najlepše spise. Potem sem odšla v tujino in ni bilo več časa niti prilike za to, čeprav sem tudi med noviciatom v Španiji prejemala nagrade za lepo pisanje v španščini. Šele tukaj v Indiji, po mnogih letih bivanja in delovanja, sem zopet prišla za pero. Nekaj zaradi tega, ker sem želela izraziti svoja »čustva«, po drugi strani pa so me začeli spodbujati, da bi to, kar delam, tudi zapisala. Posebno eden od prijateljev, ki je tudi sam literat, me je vzpodbudil tudi s tem, da mi je pomagal z angleščino. Res, nekako nimam jezika, ki bi ga popolnoma obvladala, in slovnično je treba članke dati v korekturo, predno se objavijo. Največ sem objavila v angleščini, nekaj pa tudi v jeziku ljudi, s katerimi prebivam, — gujeratščini.

Potrebovala bi čas: da ne bi delala vsak dan osem ur in nato porabila še dve uri, da pridem na delo in se vrnem domov. Po eni strani si moram zaslužiti vsakdanji kruh, po drugi strani pa v Indiji ni koticčka, kamor bi se človek zatekel, da bi bil sam. Sicer imam te zadnje čase več prilike za branje, a delam pri jezuitski ustanovi in direktor-jezuit hoče vse moje spise prekontrolirati in izdati le, kar je v okviru njegove mentalitete. Zato sva se dogovorila, da med delovnim časom pišem le tisto, kar je ustanovi v prid, ostalo pa v prostem času, — ki pa ga nimam... Imam pa precej »povesti« o ženah, s katerimi sem dolgo živela, a v zasnutku, pa ne vem, kako in kdaj jih bom uspela končati. Oh, v Indiji se nikomur ne mudi, ker je časa na razpolago, denarja pa ni. Čas še ni denar, čeprav v mojem primeru je.

Včasih imam težave tudi s svojo Družbo, ker moje pisanje presega njeno »zavest« in se jim zdi, da jih izpostavljam in kritiziram.

Poklic misijonarja je nekaj izrednega, posebno v času socializma. Nam lahko nakažete to svojo duhovno pot?

Moj stric, duhovnik, je bil tudi proti, da bi šla v misijone, ker se mu je zdelo, da, če sem preživela socializem, potem bi v njem uspešno delovala. Sedaj, ko imamo tudi tukaj vedno več nasprotovanja, — ker smo beli in ker smo kristjani —, nas Indijci sovražijo in uporabljajo vse trike, da bi nas izgnali.

Mislím, da me je socializem naučil nauk mojega očeta: »Život je borba, borba je život.« Res je tako in še vedno mislim, da se spleča boriti.

Poklic misijonarke je božje delo. Verjamem, da so tudi v naših krajih ljudje, ki jih Bog kliče na to pot: morda ne vidijo poti zaradi različnih okoliščin, ki to pot meglijo, in božji klic ostaja brez odziva. Bog se je učlovečil! Zakaj se ne bi človek počlovečil! Bog se je dal spoznati vsem! Zakaj bi ga zapirali v cerkve, zlate posode, ga privatizirali, obdali s sebičnostjo in skrivali v lastna srca! Preko Boga človek potrebuje človeka!

Po končanem študiju ekonomije ste odšli z Mojco Karničnik v Španijo k Misijonski družbi Jezusa Kristusa. Je to mlajša družba? Kdo jo je ustanovil? In zakaj ste se odločili prav zanjo v daljni Španiji? Kako pa je bilo z jeziki? Španščina, angleščina, indijski jeziki...

Družba misijonark Jezusa Kristusa je bila ustanovljena 1944. leta. Ustanovila jo je Maria Camino Sanz, ki je umrla letos 6. junija v 96. letu starosti. — V Španijo sem šla zaradi tega, ker se mi je ime družbe »Jezusa Kristusa« zdelo »živo«, kot je bil »živ« Kristus zame takrat. Pa tudi zato, ker niso imele sestre nobene redovniške obleke. Z jeziki nisem imela nikoli problemov in sem se tako španščine kot pozneje angleščine in gujeratščine z lahkoto naučila.

Leta 1971 so Vas poslali v Indijo. V kateri predel? Kako ste doživeli novo pokrajino in nov svet? Kakšne naloge ste morali prevzeti? Ste potem menjavali svoje postojanke, tudi v večjih razdaljah? Indija je versko zelo pisan svet; s katerimi verstvi ste prišli največ v stik? Pri katerem ste imeli največ misijonskega uspeha? So med pripadniki teh verstev velike razlike v mentaliteti in morali? Ali pa prevladuje v vseh temeljna indijska psiha?

Novembra 1971 sem prišla sem v Gujerat; za to državo sem dobila vizo. Tukaj sem tudi ostala ves čas — razen dveh let, ko sem bila magistra novink v Pooni, Maharachtra. Zaradi vize smo mi tujci v Indiji vezani le na eno in isto državo.

Indija se mi je v začetku zdela idealna dežela in vse sem videvala v sončni luči. Naše sestre so takrat še vodile šolo za bogata dekleta in je trajalo kar več let, preden smo jo zapustile in odšle med revni sloj. Indija, vsaj v Gujeratu, je prašna, suha, vroča, a ljudje so prijazni. So pa tudi precej zahrbtni, o čemer mi Evropejci niti ne slutimo. Kastni sistem jih je tako vzgojil, da morajo višjemu sloju vedno dati smehljaj. Dosti dajo na zunanost, na prijaznost, jedra pa skoraj nikoli ne pokažejo.

Stike imam s hinduizmom, islamom in animizmom. Vsak Indijec, vsaka Indijka veruje, lahko tudi v več bogov hkrati, ker so to le različni obrazi istega Boga. Mislim, da je tudi indijska morala drugačna od evropske. Važno je iti v tempelj, ni pa treba moralno živeti, razen če si ženska. Dvojna morala torej v vsem.

Prva leta ste pisali o sožitju in bratstvu med verstvi, zadnje leto ste nekam razočarani nad vznikom rasnega in verskega sovraštva, ki je posebej naperjeno proti katoliškim misijonarjem. In vendar ste prinašali Indijcem vsestransko človekoljubno in kulturno pomoč. Od kod ta zaostritev? Mislite, da je še možna sprava med hindujci in muslimani?

Pravijo, da, ko prideš v Indijo, lahko v prvem mesecu napišeš cele knjige, potem pa vedno manj. Deželo in mentaliteto spoznavamo le počasi. Po drugi strani pa religije v zadnjih letih uporabljajo v politične namene in to povzroča rasno ter versko sovraštvo. Zadnje mesece so kar na štirih misijskih postojankah pretepli misijonarje in tudi vernike. Na primer: v Lusadiji, kjer sem bivala skoraj petnajst let (vse do lani), se je dvignila proti kristjanom cela dolina. Nekega španskega jezuita so natepli (lani so na istem mestu pretepli indijskega jezuita), oskrunili obe cerkvi, protestantsko in katoliško, pretepli mnogo kristjanov-domačinov, uničili stanovanja duhovnikov in sester, fantovski in dekliški internat itd. Ljudje namreč hočejo, da Cerkev preneha voditi gimnazijo in jo prepusti hindujcem. Stvar je še vedno zelo resna, šola zaprta, sestre in duhovniki zastraženi.

Med muslimani in hindujci sprava ni možna, tako kot ni možna med Srbi in Hrvati. »Dobrota je sirota« pa velja tudi za misijonarje v Indiji.

V indijski svet ste se tako vživali, da se celo oblačite po indijsko in živite njihov način življenja v uboštvu in odpovedi. Z indijskimi ženami se angažirate pred oblastjo pri načrtovanju raznih pobud, ki bi izboljšale njihov socialni položaj. Povezati skušate mestne in kmečke žene v skupnem naporu za večjo enakopravnost. Kaj nam lahko poveste o tem?

Vse je res, kar pravite. Sedaj ne morem več držati stika s kmečkimi ženami, ker se zdi, da je bolje, da ne grem tja, ker so nasprotja med hindujci in misijonarji zaostrena, kot je to v Lusadiji. Tudi v »slum« ne morem vsak dan, ker se direktorju in škofu tudi zdi, da je bolje, da ne zaostrem situacije s svojo belo kožo.

Po mojem so se stvari zaostriale zato, ker je Cerkev hotela imeti »vladajoč položaj«, torej vodstvo šole, namesto da bi bili preprosto učitelji in profesorji. Isto je z voditelji velikih gospodarskih načrtov, kot je pogozdovanje. Drugače povedano, imeti denarna sredstva v svojih rokah in tega ne deliti z ljudmi! Ljudje ne marajo za vedno ostati »tisti, ki prejemajo«, pač pa v projektih sodelovati. Morda smo tudi sami ustvarili to situacijo, ker smo po eni strani ljudi osveščevali, po drugi strani pa jih nismo vključili kot *enake* v svoje delo. No, o tem je težko pisati. Posebno žena, naj bo kjerkoli, tudi v Cerkvi, se mora vedno boriti za svoje enakopravno mesto, ker ji tega nobeden ne bo kar tako odstopil. Vse, kar pišem, ni nič novega, le da je treba vedno znova povzdigniti svoj glas.

Nekje pravite: »Nosim dvojno težo: sem bele barve, torej tujka v indijski družbi, in pripadnica »nižjega spo-

Marija Sreš doma.

la. Kot ženska sem deležna skoraj vsega kot te ženske tukaj. Moški, pa naj bodo to duhovniki, državni uradniki ali preprosti kmečki vaščani, mi radi zapovedujejo. Nad menoj večkrat povzdignejo glas, hočejo odločati glede mojega dela, medtem ko sama ugotavljam, da so moje zamisli in načini boljši od njihovih...« se Vam je posrečilo z uspehi svojega dela te odnose kaj spremeniti?

Sama sem spremenila svoj odnos do sebe in tako tudi do drugih.

Sredi kakšnih socialnih razmer živite? Kako s svojo občutljivostjo prenašate stanje, ki se nam iz Vaših dopisov zdi grozljivo? Vam je vera v veliko pomoč? Ste kdaj zdvomili v smisel svojega dela? Imate v bližini kakšnega Slovence, ki Vam je v duhovno oporo?

Težko je pisati o »socialnih razmerah«, kjer je namreč za Evropo normalen nivo življenja, to je za Indijo bogastvo. Večinoma se gibljem med srednjim in nižjim slojem, to je med tistimi, ki živijo iz rok v usta. In še ta izraz ni točen, ker tukaj to pomeni nekaj drugega kot tam. Vidim pa, da je tu vsak človek sposoben nositi svoje breme —, tudi smrt zaradi lakote. S primeri pa bi se dalo napisati knjige. Morda o tem kdaj drugič.

Sama sem občutljiva za socialne nepravice in ne morem živeti »na luni«. Vera? V Boga? V človeka? V samo sebe? Vse to je zame eno in mi je zato v pomoč.

Najbližja Slovenka živi v Bombayu, kakih 600 kilometrov od tukaj, s. Konradina Resnik. V začetku svojega bivanja tukaj sem jo šla včasih obiskat, a se nisva našli na isti duhovni dolžini.

Imam pa nekaj dobrih indijskih prijateljic in prijateljev, ki so mi v veliko oporo. Dandanes je verjetno največ vredno prijateljstvo z domačini, ki ti lahko dajo občutek »DOMA« in kontra-aktivirajo vse tiste sunke sovraštva, ki ti jih drugi — tudi domačini — servirajo dan za dnem.

Kaj bi povedali o indijski pokrajini? In o indijskem človeku, njegovih psihi?

Indijska pokrajina, ki jo jaz poznam, je suha, rjava, prašna, večinoma ravna, le tu in tam gričevnata. V himalajskem pogorju sem bila le enkrat — in to je Triglav v trojnem merilu. V Gujaratu pa je pokrajina kot tudi klima tropska. Pogrešam gozdov, dreves, parkov, vrtov, potokov, rek — vse, kar je podobno zelenemu.

Indijski človek ima po mojem kompleks manjvrednosti, ker se sodi po zunanosti, to je po barvi kože. Ali je to posledica angleškega kolonializma? Morda je Evropejce indijski človek diviniziral. Drugače ne morem razumeti, kako to, da si želi z nami seči v roko. Med seboj tega ne delajo, razen pripadnikov plemen. Vedno pričakujejo, da si nasmejana, da daješ ubogim in deliš denar. Da vedno govoriš z njimi, jim odgovarjaš na vprašanja, na katera sami ne bi. Če sem zamišljena, me že opozorijo na to, da je nekaj narobe z menoj... To je sicer njihovo obnašanje, ni pa nuj-

no, da tudi njihova psiha. Psiha Indijca je »čarobna«, zakaj ko jih človek enkrat sreča, jih vzljubi in jih ne more več zapustiti. Ni čudno, da se vse indijske pravljice končajo z zmago dobrega nad hudim.

S katerimi slovenskimi misijonarji imate največ stikov? Čutite kaj domotožja po Sloveniji? Kdaj ste bili zadnjič doma?

Največ si dopisujem z Mojco Karničnikovo, Janezom Puhanom z Madagaskarja tudi, pa s svojim sosedom Janezom Mujdrico, ki pa navadno nikoli ne napiše več kot: »Lepe pozdrave. Pismo sledi.« Pisma seveda nikoli ni.

Da, čutim domotožje po Sloveniji, še posebno sedaj, ko sem se vrnila od tam. Skrbi me njena prihodnost in moji dragi. Rada bi nekaj prispevala in pomagala. Čez nekaj mesecev se mi bo verjetno Slovenija odmaknila v ozadje. Rada pa grem domov. Vedno.

Naj Vam na koncu tudi v imenu naših bralcev po vsem svetu izrečem svoje priznanje in občudovanje za Vaše požrtvovalno in pogumno delo v tako težkih razmerah, še posebej za Vaše delo za povzdig zapostavljene indijske žene. Kaj bi iz tega svojega sveta rekli naši evropski, slovenski ženi?

Evropski ženski priporočam, da išče in da ohranja svojo ŽENSKOST. In to v vseh dimanzijah svoje biti.

Vsem, ki boste brali te vrstice, topel novoletni pozdrav!

Marija

POD ČRTO

PLURALIZACIJA NAPOL

V preteklih mesecih se je v slovenskih krogih v zamejstvu precej govorilo o takoimanolani pluralizaciji slovenskih ustanov, ki so dolga leta bile pod okriljem SKGZ. Formalna pluralizacija (do kakšne mere bo tudi dejanska, bo pokazala prihodnost), je potrebna, da so te ustanove lahko deležne večjih prispevkov iz javnih fondov. Nekatere ustanove, kot naprimer TKB in ZTT s Primorskim dnevnikom vred, pa ostajajo zunaj pogovorov in pogajanj o pluralizaciji, kakor da bi šlo za privatno zadevo, kakor da bi izvor sredstev, ki stojijo za temi ustanovami, ne bil vsakomur jasen. To je narodno bogastvo ali družbeno, če že hočemo, in nikakor ni last tistih, ki z njim zdaj svobodno razpolagajo, ne da bi predstavili kakršenkoli račun. Kaj se naprimer skriva za vstopom italijanskega kapitala v lastništvo Primorskega dnevnika, se marsikdo

sprašuje v našem zamejstvu in tudi v Ljubljani, odgovora pa ni, ne takega ne drugačnega. Čemu to zavestno odpiranje vrat italijanskemu kapitalu, medtem ko bi časopis lahko shajal že s prispevki iz javnih skladov? Zagonetke pa niso samo finančne narave (mimogrede: v lastninskem fondu Primorskega dnevnika je tudi stavba v ul. Montecchi, ki je šla skozi vihre prve in druge svetovne vojne kot last Cirilmetodijskega društva — tudi ta prilastitev ostaja zavita v temo), temveč tudi politične. Kaj naprimer pomeni simbioza z načrtovanim ljubljanskim dnevnikom REPUBLIKA, ki se bo pridružil množici levo usmerjenih glasil? Čas bi že bil, da tudi javnost zve za ozadja raznih dogovorov in da se čimprej začno pogovori in pogajanja za dejansko pluralizacijo Primorskega dnevnika.

Izid fotografskega natečaja

Nagrajena avtorja sta **David Pintar**, ki živi in dela v kraju Siror na Tridentinskem, ter **Franc Temelj** iz Žirov.

Prvo nagrado je komisija podelila **Davidu Pintarju** za sliko Skodle, v kateri je znal združiti abstraktnost izvirnega motiva s plemenitostjo osnovnega elementa, lesa, strešne skodle s svojim ponavljajočim se ritmom pa je uokviril v posrečeno kompozicijo. Za to delo je dobil **David Pintar** prvo nagrado. Komisija je sklenila ostali dve sliki odkupiti za objavo v Mladiki.

Drugo nagrado je dobil **Franc Temelj** iz Žirov za sliko, za katero si je kot geslo sposodil Gregorčičeva verza *Tam zunaj vrvenje, dvenje ljudi, tu notri je sveta samota*. Tudi ta slika je v svoji stilizirani zasnovi skoro abstraktna, a vendar močno povedna in simbolična. Označuje jo izvirna kompozicija, smisel za detajl in za spontano arhitekturo. Tudi pri tem avtorju je komisija odkupila predloženi deli, ki ju boste — kot ostale — videli objavljene v Mladiki.

Bralcem tega poljudnoznanstvenega repertorija dolgujem marsikatero pojasnilo in opravičilo.

Pojasnilo: gotovo sem zadnji norec, ki počenja take stvari brez podpore katerekoli ustanove. Ne mislim na gmotno podporo, saj si upam še kaj prispevati za slovensko kulturo, za ono namreč, za katero ne skrbi nobena naša "raziskovalna" ustanova. Mislim na operacijsko podporo. To, kar počenjam, ni v skladu z današnjimi navadami, potrebami in željami. Moja edina opora so kartoteke, ki sem si jih sam pripravil v treh desetletjih. Moralna opora pa je moja ljubezen do slovenskega jezika in njegove zgodovine, posebno na zahodni meji, ob kateri je potekalo vse moje življenje, delovno, znanstveno in zasebno.

Opravičilo: prav zaradi povedanega sem delal v za znanstvenika nemarnih razmerah: zaradi prostorske stiske so v vseh petih letih, kolikor je trajalo delo za te Svetnike, ležale moje kartoteke in znanstvena biblioteka v dveh stanovanjih, delno še v kleti in v boksu. Moji znanstveni kolegi, oni namreč, ki sem jih tolikokrat kritiziral zaradi pomanjkanja posluha, mi po pravici lahko očitajo pomanjkanje urejenosti. Upam, da mi jo bojo oni redki bralci, ki so mi v teh letih zagotavljali pozornost in naklonjenost, odpustili. Vsekakor moram še številne drobce zbrati med *Dodatke in popravke*. Laže se mi je opravičiti zaradi dejstva, da sem v štirih letih, ko sem sproti sestavljal besedilo, tudi naprej raziskoval vire in našel novo gradivo; predvsem pa, da sem ob izkustvu, ki sem si ga z delom sproti pridobival, lahko končno rešil nekatere probleme ob starem gradivu (na primer glede priimka *Tence*); pri drugih primerih pa nisem še našel gradiva v podporo slutnjam ne zadovoljujoče rešitve (na primer glede imena naselja *Štanjel* na Krasu).

Zahvalo dolgujem nekaterim prijateljem in kolegom, ki so moje delo spremljali z budnim zanimanjem in ki sem jih v imenu Mladike prosil, naj bi prispevali kako pripombo, ki bi obogatila to publikacijo. Z velikim razumevanjem so na to pristali kljub opozorilu, da jih ne bo mogla Mladika nagraditi drugače kakor z zahvalo. Njihov prispevek bo objavljen ob sklepu študije. Tem prijateljem naj se še sam zahvaljujem: v alfabetskem redu so Dušan Čop, akademik Franc Jakopin in Janez Keber, vsi trije zaslužni imenoslovci. Posebno zahvalo za pomoč v zvezi z etimološkimi vprašanji sem dolžan gospe Alenki Šivic Dular.

In še sklepno opozorilo: niti po *Dodatkih in popravkih* ne bo podoba o svetnikih v slovenskem imenoslovju sklenjena. Nobeno znanstveno delo ni namreč nikoli sklenjeno. Moj napor je imel en sam namen: izpričati po mojih močeh in ob podpori gradiva s skrajnega slovenskega Zahoda delček slovenske zgodovine. Tega so se zavedali v prvi vrsti slovenski zgodovinarji, ki so mi vsa ta leta dajali pogum, da sem vztrajal.

Abraham

Po narečnem prehodu *a > o* moramo beležiti še priimek *Ob-ram* (ZSSP Štajerska), tudi ime zaselka na Kobanskem (ATLAS 12/A3), ime zaselka *Obrámlje* pri Polzeli (ATLAS 89/A2) in gorsko ime *Obranec* pri Ložu (ATLAS 183/A3).

Agnes

Med priimki, ki so nastali iz ljudskega aferetičnega hipokoristika *Neža*, je dodati še *Nežman* (ZSSP Ø) in *Nezman* (ZSSP MB) (JAKOPIN 1977, 152).

Albertus

Po GORIČARJU 91 dodajam priimke *Elbert* (ZSSP KR, LJ), *Avbreh* in *Avbert* (ZSSP Ø), z rezervo še *Avberšek* (ZSSP Dravograd, Slovenj Gradec, LJ), tudi ime zaselka pri Žalcu (ATLAS 90/A1); k tem lahko dodajemo še zaselek *Ejbrat* pri Podbrdu (ATLAS 102/B1).

Ambrosius

Po GORIČARJU 91 dodajam še priimke *Omrush*, *Ambróšt*, *Obroč* (ZSSP Ø) - in k temu še *Obročec* (ZSSP PT) - *Oroč* (ZSSP MB, LJ, Konjice), *Orozel* (ZSSP Dravograd, Slovenj Gradec, MB) - k temu še *Orozl* (ZSSP CE) - in *Ab-roch* (ZSSP Ø) - in temu dodajem ime zaselka *Abrah* pri Gorenji vasi (ATLAS 124/A3).

Priimkovne oblike s predjotacijo (*Jambrek*, ZSSP LJ; *Jambrošič*, ZSSP Štajerska) so verjetno vse hrvatskega izvira.

Andreas

Po GORIČARJU 91 dodajam priimek *Odrinek* v Vitanju (ZSSP LJ) iz krajevnega imena v *Odrini* (KLS in ATLAS Ø). K temu še priimek *Odrajc* (ZSSP Konjice) in morda gorsko ime *Odraž* pri Ravnah (ATLAS 63/B3) in vodno ime *Odrina* pri CE (ATLAS 113/B2).

Med hišnimi imeni bom navedel, zaradi starosti zapisov, 1818 *Dreazh*, danes *Dorjač*, 1837 *Drizhkin*, danes *Dréčkin*, in še današnji *Dríja*, vsi v Ščedni pri Trstu.

Anna

Metronimični priimek s formantom *ič* je *Anič* (JAKOPIN 1977, 152).

Koroška ljudska imenska varianta je *Hána*: iz te imenske oblike so priimki *Hanč*, *Hanček* in *Hančik* (ZSSP Dolnja Lendava), *Hančič* (ZSSP Kamnik, Litija, Konjice), *Hanja* (ZSSP PT), *Hanko* (ZSSP MS, Ljutomer), k temu ime zasel-

ka *Hankovi* v Prekmurju (ATLAS 20/A1), in *Hanisch* (ZSSP CE). Glede priimkov *Hanc* (ZSSP Dolnja Lendava, MS, LJ, MB) in *Hancman* (ZSSP MB) moramo že dopuščati tudi druge razlage.

Antonius

V prvi polovici XIV. stoletja se v Trstu pojavlja aferetični hipokoristik *Tencè*: 1308, 1311, 1324, 1344 (*dominus*) *Antonius/Toncus/Tençe/Tontius* (*filius domini*) *Mathie Blanchi/Albi* (SSMM 673, c.24v.; 673, c.18r.sll.; 666; 674, c.1r.sll.); 1525 se pojavlja priimek (*Michael*) *Tanze/Tanz/Tanz[a]* (*de Sancta Cruce*) (LP). Vokalizem v nenaglašenem zlogu je lahko doživel spremembe zaradi moderne vokalne redukcije, zaradi akanja, zaradi vpliva afrikate *c* in morda je k temu upoštevati še kak pojav; k prvotni hipokoristični aferetični osnovi *Ton* sta pristopila še formanta *-(a)c + -è*.

Danes je priimek, z epicentrom v tržaškem Križu, razširjen v oblikah *Tence* (TS, Devin-Nabrežina, Milje; ZSSP LJ, MB), *Tenze* (TS), *Tance* (Devin-Nabrežina; ZSSP LJ), in *Tanze* (TS, Devin-Nabrežina).

K tem oblikam kaže menda dodati še *Tenci*, *Tencic*, *Tencich* in *Tanzi* (TS), medtem ko si ne upam pripisati nekaj podobnih priimkovnih oblik iz ZSSP, ker utegnejo imeti pisane druge razlage. Morda kaže omeniti le *Tenca* (ZSSP LJ).

Iz hipokoristične osnove *Ton-* sta verjetno le še priimkovni obliki *Tanin* (ZSSP Tolmin) in *Tonaj* (ZSSP Dolnja Lendava).

Naj omenim že hišno ime v Terski dolini, ki ponavlja italijanski oz. poitalijančeni furlanski priimek *Tonello*.

Augustinus

Priimek *Guštin* je v narečni obliki *Ještin* postal na Gorenjskem (Tržič, Doslovče) hišno ime (ESSJ I, 229).

Tujega izvira je videti priimek *Augusti* (ZSSP Laško).

Na razvejene oblike, učene oz. polatinjene in ljudske, istega priimka nas nazorno opozarja 1525 *Libro di perticationi: Augustin(us) de Repnich/Repen*, ki je verjetno istoveten z *Augustincich/Augustinicich de Repnich; Ambroxius de Augustino/Augustini/Gustincich (de) R(i)epnich; Antonius ([I]oustinič) de Augustino/mudari Augustini de Repnich; Georgius (de) Augustin/Augustini/Augustinich de R(i)epnich/Repen; Heler Augustin de Repnich; lo(h)annes Augustin(i)/Augustinich/Augustincich mutarius (de) Repnich; Martinus Iustincich/de Augusti/ quondam Antonii del mutaro de Repen/Repnich/quondam Lu[cha] Iustincich de Repen*: v času torej, ko je mladi Primož Trubar študiral v Trstu pri Pietru Bonomu, je tržaški *notarius Iustus Raviza* za-

pisoval priimek slovenske družine v Repniču, komaj kak kilometer zunaj meja tržaške občine, kaj pisano in labilno; če odmislimo učene in po vsi priliki polatinjene oblike, nam ostane spet na rešetu lepo število slovenskih priimkovnih oblik, ki jih lahko beremo *Avguštinčič*, *Avguštinčič*, *Guštinčič*, *Juštinič*, *Avguštinčič*, *Juštiničič*; celo *Augustin(us)* smo potemtakem že upravičeni brati *Guštin*.

Barbara

Dodajem ljudski imeni *svieta Bárbula* v Oblici in *svieta Barbúra* v Čenavarhu (knjižno: Črni vrh) v Nadiški dolini (LISI 123, 263).

Bartholomæus

Dodajem ljudsko ime *Rarnéj* v karnajskih Brezjah (LISI 473) in priimkovne oblike; *lerneicich* → *lernetti* (PIZZAGALLI 121), *Jarnevič* (ZSSP Črnomelj, MS), *Bertl* in *Port* (GORIČAR 91; nikakor ne spadajo sem drugi priimki, ki jih navaja).

Imenska oblika 1422-1424 *Bertelot/Bertolot di Sent Nichula di Gneulo* (B. iz Neblega, XEN, c.9r) je furlanska.

Naj še navedem slovenski hipokoristik *Nejc* in hišna imena *Arnéjovi*, *Ernéjovi*; *Arnéjacovi* (ZUANELLA).

Benedictus

Med zgodovinskimi pričami z zamenjavo začetnega *B* → *V*: 1499 *Venedikh Marolt* v Zemoni (KOS II, 259); po GORIČARJU 91 priimek *Wenek* in ime zaselka *Bénkovška vas*, del Spodnje Branice (KLS I, 226).

Bernardus

Dodajem priimek *Bernava* (ZSSP Ø; Alenka Šivic Dular, *Jugoslovanski priimki s pripono -(j)ava*).

Blasius

Priimek in hišno ime v Terski dolini *Biasutto* je bržkone poitalijančeni furlanski priimek (furlanščina je, kakor slovenščina, ohranila zvezo *bl*), tu pa je bržkone poitalijančeni *Blažútič*, patronimični priimek s formantom *-ič* iz furlanske imenske osnove *Blasút*. Še nekaj nadiških hišnih imen: *Blažétovi*, *Bláži*, *Blažínovi*, *Blážovi*, *Blážčjovi* (ZUANELLA).

Bonifacius

Hišno ime *Bonc* v Terski dolini.

Bricius

Ime naselja in gorsko ime *Brič* pri Koprju (KLS I, 127; ATLAS 210/A1 pozna slovenski zaselek, onkrat meje s Hrvaško naselje *Brič*, ne pozna gore s tem imenom).

Cantianus

1753 beremo pofurlanjeno imensko obliko *Cocean oriundi Sedilis* (Kocjan, po poreklu iz Sedil; LML); hišno ime *Kôci* v Starmici, *Kočjání* v Mašerah, *Kócovi* v Utani (ZUANELLA) in *Kôc* v Podgorjah (KOTNIK 92).

Columbanus

Priimek *Kulman* (GORIČAR 91).

Conradus

Po GORIČARJU 91 dodajem še *Kunrat*, *Koradej* in vrsto priimkov iz apokopirane osnove: slednje omenjam kljub nevarnosti, da je hipokoristik iz drugih imenskih osnov, ker so verjetno zvečine iz našega hagionima: *Radej*, *Ratej*, *Rataj*, *Ratajec*, *Radko*, *Ratko*, *Retko*, *Radl*, *Radojc*, *Radek*.

Cunigundis

Ime naselja *Sv. Júngrt*, ljudsko *Šentjúngrt* pri Žalcu (KLS III, 93; ATLAS 90/B2).

Daniel

Cerkev 1498 *Sannd Daniel* (KOS II, 230) = Št. Danjel bliizu Zaloga pri Postojni ni prisotna ne v ATLASU ne v KLS. V tekstu sem prezrl *Štánjel* na Krasu (KLS I, 337), da sem lahko še dolgo raziskoval nastanek tega krajevnega imena; moji dvomi ostajajo, vendar prisotnost prav tega cerkvenega zavetnika kaže ali naravnost na izvir imena ali vsaj na poznejše istovetenje imena s tem svetnikom.

Med priimki je treba omeniti še *Tajnko* (ZSSP Šmarje, Slovenj Gradec), *Tajnšek* (Štajerska), *Tainšek* (LJ), *Tenšek* (PT, Slovenj Gradec); bržkone smemo pripisati še *Tajnik*, *Tajnikar*, *Tajniker* (Štajerska, prvi tudi MB).

Elias

1498 *Helia*, kmet v Velikem Otoku (KOS II, 227).

Elisabeth

Ok. 1500 *Subetta babiça de Dolegna* (STAROGORSKI RKP).

Erasmus

Priimka *Rosso*, *Rosigh* (I LML) in hišno ime *Rosig* (ROTTOLO 1772) v Terski dolini.

Fabianus

V Trstu 1368 gen. *filie Faubani* (CERE I), ok. 1400 in 1412 *Flabian*, kmet v Rodiku (KOS II, 137, 143).

Florianus

Priimek *Floreano*, *Fioreano* v Žumaji. O priimku *Flor*, ki ga navaja GORIČAR 91, si ne upam zavzeti stališča.

Franciscus

Priimek *Franz*, omenjen na str. 42, je doma tudi v Malažeriji, Žumaji in Čenti. Med priimki, ki jih navaja ZSSP, utegne biti v zvezi z našim hagionimom še *Branič* (Gornji Grad), med priimki, ki jih navaja PIZZAGALLI, ne da bi mogli ugotoviti izvira, zatorej z rezervo, *Branig* → *Braini* (130), *Franovich* - bržkone hrvatskega izvira → *Franco* (135), *Franz* → *Franza*, *Franzi* (135, 216), *Franca* → *Franzi* (215), *Franetich* → *Farneti* (215), *Frank* → *Franco*. *Franchi* (215, 216), in še *Branovic* (TS), *Frank* in *Frankel* (TS), *Franovich* (TS): pri vseh teh je težko ločiti slovenske priimke od hrvaških, ki so tu gotovo v večini.

Spomini na Plečnika

Inž. arh. Vinko Lenarčič

Visoko je cenil pogansko umetnost, jo občudoval, kar se čuta tiče, vendar je zatrdil, da duše ni v teh delih! Torej so pogani hoteli ustvariti lepa, velika dela in so se v tem izpopolnjevali. Niso pa imeli namena ustvariti Bogu dopadljivih del, v smislu, da bi bila dobronamerna, k Bogu, ki samo dobro hoče, kipeča in vabeča.

Zato so njihova dela za kristjana prazna, bile pa so dobe, ko so bila zanj ta dela še kaj hujšega, da ne rečemo grda.

Plečnik je silno ljubil znamenja in kapelice na razpotjih in po širnih poljih. Povedal je, kako so preprosta in smotrno postavljena za orientacijo, je pa tudi rekel, kam krenejo misli človekove, ko gre mimo in se vanje zazre!

Mislím, da je sedaj razumljivo, zakaj je Plečnik nekatera svoja dela odstranil, če jih je le mogel. (Vem za tri.)

Zatorej: če je imel še tako dober namen, pa je opazil, da se je zmotil in da je delo ljudem v spotiko — pohujšanje, je takoj odstopil.

Čeprav mi ni nikoli povedal, zakaj ni nadaljeval v čudovitem stilu, ki ga je nakazal s cerkvijo Sv. Duha na Dunaju, nam postane vzrok jansen: Cerkev je bila takorekoč že ob porodu spotika.

Tako je Plečnik zavrgel sam od sebe to, kar ga je povzdignilo, zaradi česar je zaslovel. In ta nenavadni, edinstveni pojav lahko razumemo le ob predpostavki — hotel je dobro, ker je dobro delati božja zapoved.

V nekem pismu je prosil, naj se neko njegovo delo ohrani, ker so slovenski mojstri v njem pokazali vse svoje velike sposobnosti in ljubezen in ne, ker je njegovo!

Služil je umetnosti, da je učil, navajal ljudi k dobremu in jih prej ali slej pripeljal k Bogu. Bil je kapelica, kjer je gorela lučka in se je človek potolažil. Ne poznam primera, ki bi kazal najmanjše Plečnikovo zlonamerno hotenje.

»In odpustite svojim dolžnikom! Veste, kaj se to pravi?«

In vendar je odpustil, odpustil — kar je najvažnejše — iz srca!

Nikoli ni pogreval svojega očitka. Njegovo življenje je bilo vzorno, kot življenje nikogar, kar sem jih poznal. Kdo se je mogel ob Plečnika spotakniti, mu kaj nekorektnega očitati?

»Odpustite mi, prosim vas, sem človek kakor vi!«

Bil je nepopisno dober človek, in to ne po svoji naravi!

Opisal sem dogodke, ki pričajo, da po naravi ni bil hladnokrven in prizanesljiv, ni bil usmiljen ne odpustljiv — ni bil dober — ampak so v njem divjali nedopovedljivi viharji.

Plečnik ni bil samo globoko veren, na njem je bilo tudi nekaj svetniškega!

Ta človek, ki je znal animirati vso družbo tudi do polnoči, je živel samotno sam zase v svoji hiši, kamor je redko kdo stopil do časa, ko ni več hodil na tehniko.

Ta čudoviti človek je prebil vse nedeljske popoldneve v svojem ateljeju ves sam zase, nam, študentom pa je rekel: »V nedeljo popoldne je rado dolgčas, najbolje naredite, če greste s punco na sprehod!«

Ali je Plečnik hodil? Sam je povedal, da so puncam v domovino pisali Gregorčičeve verze. Na Dunaju je premišljal o ženitvi. Študentk arhitekture ni preziral, kot mnogi drugi, raje privilegiral. Imel je čisto poseben obzir, ki ga nima smisla navajati. Kakšna ženska je bila Plečniku všeč, je težko reči. Kranjica na Napoleonovem spomeniku mu je bila silno všeč: »Das har er fein gemacht!«¹

Odgovornost elite

Normalno je, da so intelektualci kritični do oblasti, do vsake oblasti, ker pač nobena ni popolna in mora delati kompromise. To velja tako za totalitarne režime (kolikor je seveda to mogoče — nihče Slovincem ne zameri, da niso bili pogumnejši proti prejšnji komunistični oblasti!), kot tudi za demokratično ureditev. Toda ta pravica in dolžnost veljata za normalne razmere. Ali pa so razmere v Sloveniji zares normalne? Vsi priznavajo, da je še vedno možen razplet jugoslovanske krize v nasilni smeri (Slovenija še ni v OZN); vsi se tudi zavedajo — čeprav vsi tega ne priznavajo — da je javno življenje, skupno z gospodarstvom, še vedno v rokah ljudi prejšnjega režima; vsi priznavajo, da je vlada blokirana in da nima prave oblasti. Ta očitna nenormalnost je šla tako daleč, da se pojavljajo celo nevarni pomisleki v pravilnosti slovenske izbire glede osamosvajanja, dvomijo celo v korektnost referendumu, češ da je to bila stvar elite, ki se ni ozirala na posledice. Nevarno je to sejanje dvoma, plašnosti in pomanjkanja pogledov v prihodnost. V takih razmerah ima intelektualec, kot tudi časnikar, ob vsej svobodi, ki jo mora uživati, tudi dolžnost odgovornosti. Pred očmi mora imeti ne samo lastno resnico, temveč tudi skupno dobro.

Kje je strokovnost?

Ne glede na izid glasovanja o nezaupnici Lojzetu Petretu, se čutimo dolžne, da se nekoliko ustavimo pri poročanju Primorskega dnevnika o tem dogodku. Resen in pozoren bralec časopisov bi imel glede pisanja dopisnika PDK-a iz Slovenije Boga Samse precej pripomb. Ne bi se tu ustavljal ob politični liniji člankov in časopisa, saj je vsem znana. Presečna pa način, kako se Samsa loteva političnih razmer v Sloveniji: predstavniki opozicije, časnikarji in razni »neodvisni« poslanci ter mandatarji so po besedah dopisnika PDK-a vedno inteligentni, trezni, preudarni, samozavestni in tudi telesno prikupni (glej opis Marka Voljča v PDK-u z dne

18.2.1992), medtem ko so člani vladnih strank — zlasti krščanskih demokratov — nestrpni, ihtavi, nesposobni itd. Poleg tega je v člankih veliko netočnosti in polresnic: dnevnik Slovenec naj bi bil npr. glasilo Slovenskih krščanskih demokratov, kar ni res, čeprav je ta časopis blizu načelom krščanske demokracije. Če pa je to res, zakaj Samsa in drugi vedno zanikajo, da je PDK glasilo SKGZ? Potem naj bi bila Peterletova vlada katoliško integralistična: kaj pa delajo v njej ministri, ki so laiki, če ne celo protiklerikalci (npr. Rupel, Bavčar itd)?

Ta črno-bela tehnika spominja na čase hladne vojne, dandanes pa vse to postaja že groteskno. Tak odnos časnikarja (in navsezadnje časopisa) do svojih bralcev je — ne glede na politično usmerjenost — naravnost žaljiv. Kot da bi imeli pred seboj nepismene potepuhe ali otroke, ki še niso začeli hoditi v šolo! In to v času, ko PDK in razni levičarski predstavniki stalno opozarjajo na važnost strokovnosti in kakovosti. Kako pa je s strokovnostjo našega tržaškega dnevnika?

Zagledanost v popek

Kdor danes bere slovenski dnevnik in periodični tisk, je močno presečen nad opazno prisotnostjo materialnega in konkretnega in istočasno odsotnostjo načrtov, idej, tudi utopije. Vse se naravnost duši od vsakdanjih problemov in potreb, blestijo v elegantnih in racionalnih analizah, spuščajo se v iskanje malomeščanske intelektualne aristokracije... za vsem pa je praznina. Rekli bi s Francisom Fukuyamo (F. F. je ameriški politolog japonskega porekla), da je Slovencem zmanjkala vzmet, ki družbo nenehno sili v preseganje, izboljševanje in iskanje smisla biti. Kot da je ideal biti Slovenec v evropskem potrošniškem standardu. Ali je morda boj za slovensko osamosvojitvev izčrpal vse slovenske energije in ideje? Ali pa so Slovenci (spet po Fukuyami) že padli v atonijo in plitvost razvajene liberalne družbe, ki nosi v sebi kal nezadovoljstva in morda tudi samouničenja?

Ali ni bilo Slovencem naprijetno poslušati Daneta Zajca, ko je kot slavnostni govornik na prvi pode-

To opisujem, ker vem, da je imel, kakor za vse, tudi za žensko lepoto izrazit, izbrušen okus.

In vendar drugim ni zavidal lepote in uspeha! Nasprotno, kot krušni oče je skrbel za svoje učence in se veselil njihovega uspeha.

Ali veselje, ki ga je imel nad uspehom svojega učenca, sotrudnika, je nekaj nepojmljivega.

Nekoč mi je potožil, da si kralj in sploh nihče na dvoru ne zna predstaviti njegove zamisli o novem Suvoboru. V glavo mi je padla res originalna misel, kako narediti svojevrsten model razgibanega griča s tremi osnutki za sam grad. Imel sem situacijski načrt z metriskimi plastnicami. Iz milimetrskeske lepenke sem izrezal plastnico za plastnico in lepil drugo na drugo. Nato sem napravil še premakljive modele gradu. Vse sem vložil v škatlo s premakljivimi stranicami. Malo v strahu sem nesel Plečniku. Ni mogoče povedati, kako se je razveselil. Imel je skoraj otroško veselje z modelom. Odnese ga je k prvi avdienci. Ves navdušen mi je potem pripovedoval, da ga ne bom več videl: »Šel je iz roke v roko, vsak ga je hotel natančno pregledati, dokler ga nisem preprosto pustil, nikdar več ga ne boste videli!«

Vedel je, bolje kot mi, kaj je človeku čast, kaj mu pomeni. Toda vsaj do svojega osemdesetega leta se je temu odločno izmikal, ogibal.

V Ljubljani stoji tovarna, o kateri malokdo ve, da je na njej veliko Plečnikovega dela.

Vzidana je plošča, kjer se skriva pod svojo šolo, skriva se v vseh publikacijah. Tam pa, kjer je pustil prostor za svoje ime, je še vedno praznina. Povsod sama odpoved in premagovanje samega sebe.

Ni se hotel oženiti, ni hotel postati bogat, ni ustregel telesnim strastem, ni hotel časti, niti skromnega priznanja, oboje dobljeno je skrbno čuval. Čeprav družaben in večš družbe in okolja, je živel samotno in dolgočas preganjal zgolj za duševnim delom, risal in bral, da mnogokrat ni vedel, koliko je ura.

»Veste, naturo je treba najprej ubiti, potem vam bo zvesto služila!« tako nam je odločno zagotovil. In ni dvoma, da se je po tem ravnal in da do tega ni kar tako prišel. Odpovedi, samopremagovanja ni skrival, ampak celo zahteval. Silno rad je pripovedoval zgodbe iz življenja svetnikov.

Študent, ki je Plečnika dobro poznal, in tudi sicer življenje, je rekel: »Plečnik ima predvsem nekaj, to je trdno, neomajno vero.« Plečnik je zaradi vere spremenil način življenja, ravnanja in čustvovanja. Nekam skrivnostno je veroval v božje povračilo in živel v strahu božjem.

Še enkrat, kdo bi se lažje pohujšal kot Plečnik, tako vsestransko oblagodarjeni človek? In tudi on ni nikogar, tega se je skrivnostno bal in vedel, da pohujšujejo zgledi bolj kot besede in priložnosti, vedel je tudi, da je velik človek velik zgled. Opozoril je, da je rekel Učenik: »Svoj zgled vam dam!« In še: »Če ne verujete besedam, pogledajte, kaj delam!«

Plečnikov zgled je bil samo in izključno Učenik.

Bolj ko sem ga poznal, bolj sem vedel: Ni imel samo nekaj svetniškega na sebi, hotel je biti kot svetnik. In zame je sčasoma tudi postal. Bral sem mnogo o življenju svetnikov, a predstavljati si jih nisem mogel. Njihovo življenje je bilo preveč odmaknjeno in predvsem preveč »svetniško«. Predvsem zaradi Plečnika sem premišljeval, kako je mogoče svetniško živeti, četudi človek živi in dela tako rekoč za ta svet. In res, to je zame pravo svetništvo, kot ga zahteva Bog od vsega začetka in so ga izpričali mnogi znani in neznani svetniki.

Živeti čisto in posvečeno! Besede, ki sem jih bral po njegovi smrti! Bolj zgoščeno ni mogel opredeliti svojega življenja.

S svojo smrtjo je pokazal, da bolje ni mogel, kako nespremenljivo je živel, kako zvesto stremel po že zdavnaj zaželenem cilju.

Ni mogoče tajiti: Plečnik je skoro v kamen zapisal, naj se človek zaveda, da je minljiv, le njegova dela so njegov spomin. Ne vem, koliko

je to njegova srčna izpoved. Ko sem bral, sem se čudil. Bolj kot kaj so minljiva ravno dela arhitekta — tako rekoč še za življenja jih rušijo, bodisi iz potrebe, bodisi iz zlobe. Vsaka slika, vsak kip se lažje v polnosti ohrani.

Plečnikova dela kažejo poleg vsega doslej naštetega tudi in še zlasti njegovo ljubezen. »Na srce vam polagam, delajte z ljubeznijo!« Tu je bil resnično neizprosen. Učenca, ki mu v tem ni hotel slediti, je odklonil.

»Pri nas na Kranjskem in v moji mladosti je obstajala lepa navada, da si dal za darilo svoje delo, karkoli že, delo, ki si ga sam naredil. Danes je to drugače. Ljubeznivost izkazuješ s povabilom v kino, s kupljenim darilom, besede so na plakatih. To ni nobena ljubezen. Kdor tako izraža svojo ljubezen, ne ve, kaj je ljubezen! Ne bom pozabil besed: Ob vsakem vbodljaju sem mislila nanj!«

Darilo je vse, kar človek premore.

Umetnikovo delo je darovano. On je skrivnostna žrtev, umetnine so podobe z žrtvenika.

Komur pevski duh sem vdihnil, / z njim sem dal mu pesmi svoje, / drugih ne, le te...

Da, umetnik sam ne ve, zakaj se mora toliko mučiti, trpeti in žrtvovati; mora se, to je pesnik jasno povedal!

Plečnikovo delo je njegov dar domovini, kamor ga kliče Stvarnik — kosti mu teže h grobovom očetov — njegov dar pa bo poln njegove starosti in njegovega miru. To se pravi, v ta dar bo vložil vse svoje izkušnje in preizkušnje, vse svoje znanje in ves svoj tako težko priborjeni mir, mir z Bogom!

»Iz čiste domovinske so ljubezni vele,« je vzkliknil veliki pesnik.

Tako tudi Plečnik.

So cerkve, verska znamenja vsa lepota naše domovine? Ne, so pa gotovo neprimerno lepša od profanih del. Drži tudi, da slovenska arhitektura ni originalna, gotovo pa silno vplivana (Plečnik: vsiljena — gotika). Je pa aplikacija, koncepcija, kompozicija čisto avtohtona, originalna, za slovensko deželo značilna in edinstvena na svetu. Slovenska arhitektura ne kaže samo posebnega slovenskega čuta za lepoto forme, kompozicije, ne samo silne bistroidnosti in iznajdljivosti v zasnovi, ampak tudi nenavaden čut za lepoto z arhitekturo poplemenitene pokrajine. Saj samevajo naše cerkvice, skrita so znamenja, a so vkomponirana kot nikjer na svetu. Te cerkvice, ta znamenja padejo v oči slehernemu popotniku. In kaj so dejansko ta znamenja, te cerkvice? Mar niso to izključno darovi, darila naših očetov Bogu, svojemu Stvarniku in Dobrotniku? Da, to je petrificirana vera, globoka vera Slovencev. Noben narod tega tako plemenito in skromno, Bogu — vdano ne očituje.

In Plečnik, ki je poznal svojo domovino kot malokdo, vso lepoto njene arhitekture, saj je čutil, kot so čutili očetje — Plečnik in domovina sta skladna. Zato je tudi njegovo delo njegov dar Bogu. Kakor kažejo znamenja in cerkvice vero, jo dokazujejo tudi Plečnikova dela. Zato pljen v svoje delo je živel samotno. Kdo ga je brusil, kdo njega »glajštal«, kot se je šaljivo izrazil? Kdo to točno ve? Predvsem ga je »glajštal« življenje, katerega je tako budno in s premišljevanjem opazoval.

Izbrušen, čist in dragocen kot kristal je šel s tega sveta in ponesel svojo veliko dušo Bogu, kot svoj poslednji žrtveni dar, katerega pa je čisto po svetopisemskem nasvetu nepopisno povečal.

Upam si reči: Plečnikova smrt, njegov pogreb, je prvo razodetje Plečnika, drugo zemeljsko še pride — ker ni mogoče, da prerok umre.

Zbuditi čut za lepoto, ustvariti tradicijo in s tem obnoviti umetnost, ustvariti kolektivno čutenje in s tem povečati domovino — vse to so ostale samo njegove sanje — mar se je motil?

Kdo to zagotovo ve?

(konec)

1) To je dobro naredil!

litvi Prešernovih nagrad po doseženi samostojnosti, bil tako priklenjen na materialnost, tako banalno zaskrbljen zaradi prvih težav, ki omejujejo slovenskega umetnika (kot da bi drugih Slovencev ne). Ali je totalitarizem zares vzgojil cele generacije egoistov? Ali se bo našla, morda med kristjani, oseba, ki bo znala slovensko javnost opozoriti tudi na druge, trajnejše, obče vrednote?

* * *

Zdaj so potrebni pogum, vztrajnost, delavnost, soglasje in zaupanje — če tega ne bo, ne bo niti boljše in učinkovitejše vlade, pa tudi ne pravičnejše družbe. Tudi v Sloveniji namreč prihaja do izraza nezadovoljljiva delitev bogastva. Medtem ko časopisi pišejo o splošni revščini in celo o pomanjkanju, pa si nekateri (niti ne tako maloštevilni) privoščijo počitnice v dragih smučarskih središčih na Južnem Tirolskem ali Dolomitih, tako da se Italijani čudijo.

Novo vodstvo Slovenske prosvete

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bil v petek, 20. marca, občni zbor Slovenske prosvete, krovne kulturne organizacije katoličanov na Tržaškem. V dvorani se je zbralo lepo število predstavnikov posameznih društev, skupin in ustanov, ki delujejo v okviru te organizacije in prav razveseljuje je bila velika udeležba mladih, ki so vse bolj prisotni v raznih dejavnostih. Posamezni predstavniki in odborniki so poročali o delu posameznih skupin, široko pa so razpravljali tudi o težavah prosvetnega dela, o prostorski stiski nekaterih organizacij in o drugih problemih, ki se precej razlikujejo od kraja do kraja. Veliko sredstev in dela so ponekod vložili v obnovo sedežev in dvoran, tako v Bazovici, Rojanu, pri Sv. Ivanu. Izražena je bila želja, da bi Slovenska prosveta kot osrednja kulturna organizacija bolje koordinirala dejavnost posameznih društev. Predsednik Maver je prikazal predvsem težave, ki jih imajo tudi na osrednjem sedežu v Donizettijevi ulici, kjer so posamezna društva in ustanove vse preveč utesnjeni in zaradi prostorske stiske ne morejo normalno razvijati svoje dejavnosti. Izvolili so nov petnajstčlanski odbor, v katerega je vstopilo precej mlajših moči, za predsednika je bil potrjen Marij Maver.

Umrli je dr. Jože Prešeren

Zaradi možganske kapi je 13. marca umrl v tržaški bolnišnici znani duhovnik, mladinski in verski organizator ter publicist dr. Jože Prešeren. Rodil se je 4. februarja 1909 v Smolenji vasi pri Novem mestu, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1933 v Ljubljani. Kmalu je postal tajnik škofa dr. G. Rožmana, kar je ostal formalno do konca vojne, čeprav je od 1. maja 1941 študiral v Rimu, kjer je leta 1944 doktoriral iz cerkvenega prava na Gregoriani. Septembra 1945 se je naselil v Trst, kjer je ostal do smrti. V ljubljanskem obdobju je bil v štiričlanskem vodstvu dijaške Katoliške akcije — mladcev, bil je tudi pri tedniku *Mi mladi borci*. V Rimu je vodil društvo slovenskih družinskih pomočnic, v Trstu pa je razmahnil vse svoje velike sposobnosti. Od začetka je bil kaplan za Slovence v izpostavljeni središčni župniji Novega sv. Antona, kar je ostal več kot 40 let do upokojitve, ob tem pa je bil nekaj let tudi kaplan pri Sv. Jakobu in župnijski upravitelj v Trebčah. Dolga leta je bil katehet in profesor verouka. S sobratoma Jožetom Jamnikom in Ivanom Vrečarjem je začel z verskimi sestanki za dijake, dijakinje, otroke, izobražence in učitelje. Bil je med pobudniki otroških kolonij kasnejšega SLOKAD-a, organizator letovanj za dijake in dijakinje, vodja Slovenske dijaške zveze, potem ustanovitelj Slovenskih tržaških skavtinj, urednik *Pastirčka* v letih 1963-76, pobudnik in urednik *Skavtskega priročnika* (1963) in avtor drugih knjig. Od leta 1956 je bil v vodstvu Marijine družbe v ul. Risorta

v Trstu, kasneje tudi uradni voditelj. Dal je nanovo zgraditi velik in sodoben Marijin dom (1969). Veliko je pisal in predaval, se zavzemal za slovensko pastoralno župnijo v Trstu in širjenje Skupnosti krščanskega življenja. Bil je markantna osebnost med tržaškimi duhovniki, poudarjal je pomen verskih organizacij, verskega izobraževanja in tiska, razmišljal je širokopotezno in mlade vzgajal k čutu dolžnosti in odgovornosti ne le do sebe, temveč tudi do družbe.

UMRL DR. FRANČEK ŽEBOT

V Westminstru v Kaliforniji (ZDA) je 9. februarja umrl dr. Franček Žebot. Imel je 81 let. Bil je brat rajnega profesorja in politika dr. Cirila ter sin zadnjega predvojnega podžupana v Mariboru in narodnega poslanca SLS Franja Žebota. V zdomstvu se je oglašal kot publicist. Samostojno je razmnožil študiji *Prešeren in Slomšek* (1970) in *Zametki slovenske državne zamisli v sredini devetnajstega stoletja* (1968).

1. SOCIALNI DAN

Pod geslom *Za vzajemnost v službi človeka* je bil v nedeljo, 15. marca, v Marijinem domu pri Sv. Ivanu v Trstu I. Socialni dan, ki so ga priredili gibanje *Politika* in vrednote iz Trsta in Gorice, društvo *Studenci iz Čedad* in Slovenski krščanski demokrati z Obale, s Krasa in iz severne Primorske. Spored se je začel z mašo v župnijski cerkvi, nato so sledili krajši referati o krščanskem družbenem nauku, njegovem uresničevanju nekoč in danes na Primorskem, o odgovornosti katoličanov za politiko in javne zadeve. Moderator je bil Peter Močnik, referate pa so imeli Tomaž Simčič, Marko Vuk, Rihard Ruttar, Bernard Špacapan, Tone Stres, Ivo Jevnikar, Breda Susič, Nace Polajnar, Ivo Bevk in Tomaž Kunstelj, ki je prinesel pozdrav predsednika Slovenskih krščanskih demokratov Lojzeta Peterleta.

UMRL DR. JOŽE KVEDER

V Špitalu ob Dravi je 13. februarja umrl zdravnik dr. Jože Kveder, rojen leta 1922 v Ljubljani. V Špitalu je ostal od časa, ko je bil tam po vojni v begunskem taborišču. Svojčas je pisal v list *Sij slovenske svobode* v Argentini.

Prelat dr. Jezernik 70-letnik

V Rimu je 22. februarja dopolnil 70 let rektor Papeškega zavoda Slovenik prelat dr. Maksimilijan Jezernik. Rodil se je na Gornji Ponikvi pri Žalcu. Med vojno je bil med štajerskimi bogoslovci, ki so jim omogočili študij v Rimu. Doktoriral je na papeški univerzi Urbaniani, kjer je postal tudi profesor in dekan. Ob delu na univerzi in na Kongregaciji za širjenje vere pa je v kratkem postal središčna osebnost rimskih Slovencev in zanesljiv posrednik pri najvišjih cerkvenih oblasteh. Velike zasluge si je pridobil kot duša zavoda Slovenik in Slovenske teološke akademije ter seveda njenih vsakoletnih jesenskih znanstvenih simpozijev o velikih slovenskih cerkvenih in katoliških osebnostih v preteklosti.

Umrli prof. Drago Butkovič

Dne 1. marca je v goriški bolnišnici izdihnil duhovnik Drago Butkovič. Bil je predsednik Goriške Mohorjeve družbe, dolgoletni profesor klasičnih jezikov na slovenskih šolah v Gorici s prefinjenim čutom in ljubeznijo za slovenski jezik. Napisal je tudi več učbenikov.

Rodil se je 10. oktobra 1920 v Sovodnjah ob Soči, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1944 v Rimu. Služboval je v Šempetru, Štandrežu in Rupi-Peči, kjer je bil župnik od leta 1959 do smrti.

Pri Goriški Mohorjevi družbi je bil član odbora od leta 1948, kasneje je bil njen tajnik, zadnjih pet let pa predsednik.

Prof. Drago Butkovič v DSI spomladi 1988.

V Marijinem domu pri Sv. Ivanu so 16. februarja predstavili ponatis knjižice iz leta 1879 Posebno sporočilo Josipa Godine Vrdelskega za njegove domačince, za kar si je s sodelavci posebno prizadevala domačinka Marta Požar. O knjigi je spregovoril pisatelj Boris Pahor, na sporedu pa je bil tudi odrski prikaz nekdanjega življenja pri Sv. Ivanu ob primeru življenja in dela narečne pesnice Marije Mijotove. Režiral ga je Adrijan Rustja. Na ogled je bila še razstava starih krajevnih fotografij.

HERMENEGILD PODVERŠIČ 90-LETNIK

Znani rojak iz Števerjana Hermenegild Podveršič je 18. februarja praznoval 90-letnico. V letih 1954-65 je bil župan v domači občini, izvoljen na listi Kmečko-delavske zveze, kasnejše števerjanske sekcije Slovenske skupnosti. Ta mu je priredila praznični večer.

Župan Luigi Paletti iz Rezije in prof. Pavle Merku gosta večera v DSI.

Kot v vsaki številki Mladike bomo tudi tokrat na kratko zabeležili prireditve, ki jih je Društvo slovenskih izobražencev pripravilo v prejšnjem mesecu. Redna srečanja v februarju so se začela s predavanjem prof. Pavla Merkuja o narodnem prebujanju v Reziji in Teru. Večer, ki se ga je udeležil tudi župan Luigi Paletti iz Rezije, je bil v ponedeljek, 3. februarja. Naslednji ponedeljek, 10. februarja, je bila v Peterlinovi dvorani zelo dobro obiskana prireditev ob slovenskem kulturnem prazniku, na kateri so podelili priznanja Mladi oder in razglasili izid literarnega in fotografškega natečaja Mladike. Odlomke iz nagrajenih del literarnega natečaja sta brala Matejka Maver in Ivan Buzečan, slavnostni govor pa je imel prof. Tomaž Pavšič, poslanec v slovenskem parlamentu in podpredsednik komisije za kulturno dediščino pri slovenski skupščini. Večer je lepo popestril in občinstvo navdušil trio harmonik Glasbene matice v Trstu. V ponedeljek, 17. februarja, so v društvu predstavili knjigo Ljube Smotlak Tržaški sprehodi. Delo je predstavil prof. Vinko Beličič. Naslednji ponedeljek, 24. februarja, sta Marijan Brecej in Jožko Kragelj prikazala osebnost in delo duhovnika Filipa Terčelja ob 100-letnici njegovega rojstva. DSI vabi na svoje redne sestanke vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici v Trstu.

LOJZE PETERLE V GORICI

Po zelo uspešnem javnem srečanju s predsednikom slovenske vlade Lojzeto Peterletom januarja v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu je bilo podobno srečanje 17. marca v Katoškem domu v Gorici. Pripravila sta ga Krožek za družbena vprašanja Anton Gregorčič iz Gorice in Slovenska skupnost. Pred tem je imel Peterle srečanje s Slovensko skupnostjo in pa tiskovno konferenco.

Sprehodi po Trstu

Pri Pastirčkovi knjižnici je izšla knjiga Ljube Smotlak Sprehodi po Trstu. Na 222 straneh in s številnimi slikami opisuje tržaško mesto, a tudi slovenski del njegove preteklosti in sedanjosti. Dragoceno delo je nastalo na osnovi opisov, ki jih je avtorica objavljala v otroški reviji Pastirček, koristno pa bo seveda tudi za odrasle. Knjigo je predstavil prof. Vinko Beličič 16. februarja v Mačkoljah, nato pa še v DSI (slika spodaj).

Priznanja »Mladi oder«

Na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani so 9. februarja podelili priznanja »Mladi oder« za leto 1991 amaterskim gledališkim skupinam, ki so se prijavile na natečaj. V prvi skupini, namenjeni pravim gledališkim amaterskim odrom, so priznanja podelili Dramskemu odseku prosvetnega društva »Štandrež« iz Štandreža, amaterski igralski skupini ODER 90 iz Gorice in amaterskemu odru Slovenskega kulturnega društva »Igo Gruden« iz Nabežine. V drugi skupini, ki je rezervirana za društva, so priznanja prejeli prosvetno društvo »Hrast« iz Doberdoba, prosvetno društvo »F. B. Sedej« iz Števerjana, otroški zbor »Slovenski šopek« iz Mačkovelj, Slovenski kulturni klub, otroški zbor »Kresnice« od Sv. Ivana v Trstu in igralska skupina »Tamara Petaros« z Opčin. Nagrado tretje kategorije za šole pa so prejeli Srednja šola »Fran Erjavec« iz Rojana, Srednja šola »Fran Levstik« s Proseka in Kontovela, Srednja šola »Fran Levstik« iz Križa, Osnovna šola »Primož Trubar« iz Bazovice in Licej »France Prešeren« iz Trsta.

UMRLA MARICA ŠČEK

V Lokavcu pri Ajdovščini so 19. februarja pokopali 100-letno Marico Šček vdovo Kompara. Bila je sestra znamenitega primorskega duhovnika, politika in publicista Virgila Ščeka in pa glasbenice Brede.

Skupina mladih nagrajencev z Opčin.

DAN SLOVENSKE KULTURE V ŠPETRU

Letošnji dan slovenske kulture v Špetru v Benečiji je 15. februarja obsegal odprtje razstave tržaškega umetnika Klavdija Palčiča v Beneški galeriji in prireditev v občinski dvorani. V Galeriji so spregovorili Donatella Ruttar, krajevni župan Firmino Marinig in umetnostni kritik Nelida Silič Nemeč. Zapel je zbor Pod lipo, ki ga vodi Nino Specogna. V dvorani pa je nastopil ansambel Trutamora slovenica. Slavnostni govor je imela beneška časnikarka Jole Namor, recitirala pa je Barbara Rustja.

UMRL JE STANKO PUPIS

V starosti 71 let je 28. februarja umrl na svojem domu v Sesljanu Stanko Pupis. Bil je mizarski mojster, v šestdesetih letih pa je v Sesljanu odprl veliko trgovino s pohištvo.

UMRLA PRIPOVEDNICA IVA BREŠČAK

V videmski bolnišnici je 17. decembra lani umrla pripovednica in publicistka Iva Breščak. Rodila se je 13. junija 1905 v Dobravljah, že zgodaj pa je začela objavljati črtice, novele in druge sestavke. Večji del življenja je preživela v Milanu, dokler se ni leta 1989 naselila v Gorici.

Pri Katoliškem tiskovnem društvu v Gorici je izdala zbrane pesmi svojih dveh sester Tee, ki je umrla leta 1973 (zbirka Domovina), in Tonce (umrla 1965, zbirka Narava, moj najlepši svet).

7. deželni kongres SSK

Slovenska skupnost je imela svoj sedmi deželni kongres 8. februarja v dvorani sejemskega razstavišča Espomego v Gorici, naslednji dan pa v župnijski dvorani v Doberdobi. Pod geslom Subjekt v novih časih se je zbralo zelo visoko število ne le delegatov in drugih strankinih zastopnikov, temveč tudi gostov, politikov z obeh strani meje in predstavnikov javnega življenja. Ob volitvah novih strankinih organov so bili potrjeni deželni tajnik Ivo Jevnikar, deželni predsednik Marjan Terpin, deželni podtajnik Andrej Bratuž in deželni podpredsednik Rafko Dolhar.

Na deželnem sedežu stranke SSK so ob letošnjih parlamentarnih volitvah predstavili skupno listo *Federalizem*.

Fotokronika DSI

ZDOMCI OB PRIZNANJU

Slovenci po svetu so v številnih krajih praznovali mednarodno priznanje Republike Slovenije.

V Kanadi se je 15. januarja zbralo tisoč ljudi v dvorani Brezmadežne v Torontu. Imeli so bogat kulturni spored in vrsto govorov. V imenu prirediteljev je spregovoril predsednik Vseslovenskega odbora Stane Kranjc, za Kanadski slovenski kongres France Habjan, za Slovenski kanadski svet Luka Jamnik. Župnik Ivan Plazar je vodil molitev za domovino, spregovorila pa sta še torontski nadškof Lojze Ambrožič in predsednik Zbora občin slovenskega parlamenta Ivan Bizjak.

V Buenos Airesu je bilo osrednje slavje 1. februarja v Slovenski hiši, kjer so se zbrali tudi številni zastopniki predvojne primorske emigracije. Najprej je bilo somaševanje, ki ga je vodil delegat za slovensko dušno pastirstvo Alojzij Starc, govora pa sta nato imela predsednik Zedinjene Slovenije Tine Vivod in predstavnik slovenske vlade za Argentino Božo Fink.

PISATELJ BORIS PAHOR — PREŠERNOV NAGRAJENEC

Letošnji Prešernovi nagradi za življenjsko delo sta prejela tržaški pisatelj prof. Boris Pahor in skladatelj Uroš Krek.

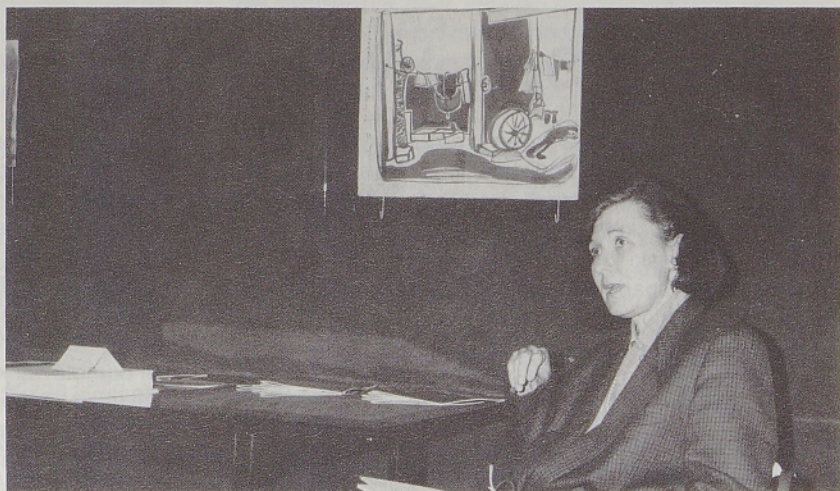
Nagrade iz Prešernovega sklada so prejeli grafična skupina Novi kolektivizem, slikar Gustav Gnamuš, skladatelj Janez Gregorc, igravec Igor Samobor, pisatelj Marjan Tomšič in režiser Damir Zlatar Frey.

Ob robu slavnostne podelitve 7. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani so odprli tudi razstavo kolažev in mešane tehnike tržaškega slikarja Lojzeta Spacala iz let 1963-91.

Na sami podelitveni slovesnosti je bil slavnostni govornik predsednik Društva slovenskih pisateljev Dane Zajc. Na sporedu je bil še koncert. Nagrajeni pisatelj Pahor pa je odločno opozoril na slovesnost trenutka in pomembnost zgodovinskega dogajanja na Slovenskem, ko je prišlo na odru do kontestiranja »slovenske kulturne politike«.

KRAŠKI PUST

Na Opčinah je bil 29. februarja jubilejni, 25. Kraški pust. Z vozovi je nastopilo dvanajst skupin, v sprevidu pa so bile še štiri skupine pustnih šem. Prvo mesto je odnesel skupni voz s Proseka in Kontovela z naslovom Za vse je kriv Togliatti.

Umetnostna zgodovinarica Irene Mislej ob odprtju razstave Bare Remec (zgoraj); msgr. Lojze Škerl in Dušan Jakomin sta sodelovala pri razgovoru o pripravah na papežev obisk (spodaj).

Sergej Verč: Rolandov steber

Tržaški pisatelj Sergej Verč se je do zdaj uveljavil predvsem v gledaliških delih, bodisi da jih je napisal sam, priredil ali prevedel, dramtiziral, soavtor pa je tudi številnih radijskih in gledaliških kabaretov. Za **Evangelij po Judi**, ki je izšel v Dramski knjižnici v Ljubljani in v italijanskem prevodu v reviji Sipario 1990, je dobil nagrado Slavka Gruma za najboljši slovenski dramski tekst.

Proti koncu leta 1991 pa je izdal pri Založništvu tržaškega tiska kriminalni roman **Rolandov steber**, delo, ki obsega 202 strani. Kriminalni roman je šibko zastopan v slovenski literaturi, ker zanj ni bilo primernih osnov in pogojev. Manjkala je razvita družba, v kateri so bili zastopani vsi možni stanovi, seveda tudi kriminalci, istočasno pa razmeram primerni in usposobljeni policisti. Brez policije ni kriminalnih romanov, ki se lahko imenujejo tudi »policijski« romani.

Verč je v Rolandovem stebru ustvaril primerno okolje in ustrezne ljudi. Glavni policijski zastopnik je komisar Benjamin, krajše Beno Perko, Slovenec iz Trsta, v službi pa vodja letečega oddelka policije v Eboliju. Eboli pa je znan po tem, da se je Kristus ustavil v Eboliju, naprej ni šel. Tega Perka si je izprosil tržaški kvestor dr. Rea, ker ni mogel razrešiti nekaterih težjih primerov. Ker so bili vpleteni tudi Slovenci, je Rea mislil, da bo Perko lažje prodril mednje kot Slovenec, njemu so bila vrata zaprta.

Prvi primer, ki ga je kvestor Rea predstavil Perku, je bil posnetek trupla Sanje Haderlap, kakršnega so 3. maja 1987 zjutraj našli na plaži v Marina Julii pri Tržiču. Po policijskem prepričanju je smrt nastopila zaradi utopitve: ali je zaradi slabosti padla v morje ali se je utopila. Toda kvestor ni bil prepričan o samomoru, zato je naročil Perku, naj primer razišče.

S tem se je začel roman zapletati in razpletati. Verč se je strogo držal pravil, ki urejajo kriminalni roman. Bralec in detektiv morata imeti enake možnosti za razkritje »slu-

čaja« ali skrivnosti, to je, v začetku morata oba enako vedeti, imeti iste podatke na razpolago. Verč je pripeljal glavnega junaka Perka iz Ebolija, zato je bilo zanj v Trstu vse novo oziroma neznano. Vendar pa se je hitro znašel, ker je bil razgledan, spreten in podjeten detektiv, ki ga nobena ovira ni mogla ustaviti. V prejšnjih preiskavah je našel napake in površnosti, zato je dal najprej izkopati Sanjino truplo. Razne preiskave so mu dale toliko opore, da je začel odmotavati klobčič. Odkril je nekaj uglednih koroških Slovencev, ki so živeli na tržaškem Krasu v vilah-trdnjavah in se ukvarjali s prepovedanimi posli, bili pa povezani z vodilnimi tržaškimi ljudmi, tudi s policijskim vrhom, zato kvestor dr. Rea ni mogel voditi preiskav. V to družbo je vpleten tudi bivši nemški oficir, ki je preusmeril del nemškega zlatega zaklada na tržaški Kras, kjer je skrit pod vilo vodilnega slovenskega hudodelca.

Perko spretno in nenasilno odmotava kriminalni klobčič, ne gre pa brez novih žrtev. Krivci se branijo, streljajo in tudi padajo. Na koncu je imel Perko devet trupel, razrešil je Sanjino smrt, razkrinkal nevarnega kriminalca, onesposobil organizacijo, ki je razpečevala mamila in najemala tujo delovno silo, počistil policijski svinjak, saj so bili najvišji funkcionarji zapleteni v hudodelstva, kljub temu pa kvestor dr. Rea ni bil zadovoljen, hotel je »Dokaze, Perko, priče. Brez njih je bil ves trud zaman. Vi pa namesto dokazov prinašate — kaj? Kup trupel in kup besed.«

Perko se odpelje v Eboli, njegova naloga v Trstu je končana, pravici je zadostovalo nekaj strani dolgo poročilo.

Pisatelj Verč je roman tako zasnoval in izpeljal, da je ves čas zanimivo branje, tudi nastopajoči ljudje so življenjski in realistični. V glavnem kraški Slovenci, ki so se gmotno dvignili nad druge in se odtrgali od svojega okolja. In prav zato se more med njimi zapletati kriminalni roman. Glavni junak Perko ni dvignjen nad druge, uspehe mu prinašajo samo znanje, delavnost in vztrajnost. Jezik je stvaren, realističen in pisateljsko izbran.

Ljenko Urbančič: Srečanja, portreti, dejanja

V Sloveniji je po osamosvojitvi nastalo nekaj novih založb, ki izdajajo tudi knjige zdomskih slovenskih ustvarjalcev, ki so bile prej prepovedane. Ena novih založb je M&M, ki jo vodi Marjan Horvat v Ljubljani.

Pred kratkim je ponatisnila knjigo Ljenka Urbančiča **Srečanja, portreti, dejanja**, ki je izšla leta 1990 v Avstraliji. Urbančič je kot pisatelj nov, saj je to njegova prva knjiga, čeprav je pisal že kot študent v Ljubljani pred vojno. Bil je aktiven član Sokola in Ljotičevega zbora ter eden vidnejših organizatorjev Slovenskega domobranstva, njegov časnikar in propagandist in sourednik ilustrirane revije Slovensko domobranstvo, kakor tudi avtor prve domobranske pesmi **Legionarji, domobranci...** V Avstraliji je urejal

nekaj slovenskih časopisov in v angleščini Liberal Spectrum, zdaj pa ureja Esprit de Corps. Istočasno je eden vodilnih konservativcev v avstralski Liberalni stranki.

Leta 1969 je v avstralski divjini kupil goro, jo po materi krstil za Mount Milena in jo proglasil za Svobodno Slovenijo. Na vrhu je zgradil stolp za bivanje, vso goro pa je obdal s kipi slovenskih mož, ki jih je sam izklesal.

V novi Urbančičevi knjigi je 39 sestavkov, ker je založnik Horvat združil I. del, ki je izšel v Avstraliji, z II. delom, ki je bil še v rokopisu. Tako je knjiga deloma popolnoma nova, saj je več sestavkov iz letošnjega leta.

V svojih vrsticah se vrača Urbančič v mladost v Logatcu, ki je bila brezskrbna in svetla, kakršne so mladosti, če

jih gledamo iz daljave let, v šoli se je srečal s profesorji, ki so se mu vtisnili v trajen spomin, o počitnicah je potoval po Dalmaciji, užival naravno lepoto in zanimivosti, trpel pa lakoto in domotožje. Trikrat je bil na Capriju in občudoval njegovo naravno lepoto ter hodil po stopinjah pisatelja Axela Muntheja. V Firencah je iskal most, s katerega je Dante prvič ugledal Beatrice. Svojo internacijo v Gonarsu je opisal v **Dnevniku iz katóрге**, ki ga je zaradi cenzure premaknil v prejšnje stoletje. V njem je naslikal trpljenje, poniževanje, lakoto in domotožje, še bolj pa so ga zanimali sozapravniki, saj je pri vsakem našel kaj značilnega. Več je portretov znanih ljudi in spominov na družino. Proti koncu je najdaljši spis **Ob rojstvu Slovenskega Domobranstva**, kjer je opisal svojo vlogo in priobčil prvo domobrantsko pesem. Prav tako pa je 1975 v Slovenskem obzorniku v Avstraliji priobčil pesem **Slovenska sprava**, enega prvih javnih pozivov k spravi.

Vsebinsko in oblikovno je Urbančičeva knjiga mnogovrstna, veliko pripoveduje o lastnih doživetjih, opisuje kraje in čase, ki so večinoma spremenjeni, drugačni, ven-

dar so del slovenske zgodovine, ki jo sestavljajo tudi gonarsko taborišče, brezna, iz katerih so domobranci pobirali partizanske žrtve, logaška povojna klavnica, Goli otok, ljubljanski italijanski zapori med vojno, kjer se je Urbančič srečal s pisateljema Jušem Kozakom in Prežihovim Vrancem, prestavljanje slovenskih uradnikov pod Živkovičem v Srbijo, spori med Sokoli in Orli in vrsta drugih bridkih in manj bolečih dogodkov. Pisatelj jih po lastnih doživetjih tako plastično prikazuje, da zaživijo pred bralčevimi očmi.

Pripoveduje sočno in nazorno, jezik je bogat in svež, čeprav živi vsa povojna leta v angleškem svetu. Iz vseh vrstic diha topla ljubezen do slovenskega naroda, o čemer pričajo tudi besede, ki jih je zapisal po smrti italijanskega poročnika, s katerim sta se sprla o državnih mejah: »Tenente Di Stefano se je verjetno poslovil od tega sveta v veri, da je ves Jadran italijanski, kot bom jaz umrl v nasprotnem prepričanju.«

O prvi izdaji Urbančičeve knjige je izšlo poročilo v lanski 2. številki Mladike. Pisatelja pa je predstavil na koncu knjige tudi založnik z življenjepisom in večjo fotografijo.

Dušan Jelinčič: Zvezdnate noči

Pri Založništvu tržaškega tiska je izšla proti koncu leta 1990 v knjižni zbirki Leposlovje nova knjiga Dušana Jelinčiča **Zvezdnate noči**. V njej je opisal jugoslovansko oziroma slovensko odpravo Karakorum 86, ki je odletela iz Zagreba 17. junija in se je vrnila 26. avgusta 1986. Jelinčič se jim je pridružil teden dni pozneje. Odprava je bila ena najuspešnejših v zgodovini alpinizma, saj je kar 12 njenih članov izmed 14 osvojilo osemtisočak — Broad Peak, 8047 m, štirje pa so se povzpeli še na Gašerbrum II, 8035 m. Jelinčič je prvi v deželi Furlaniji-Juljski krajini, ki je osvojil osemtisočak, Marija Štremfelj pa prva Slovenka.

Jelinčič si je sproti pisal dnevnik, v katerega si je zapisoval vtise s poti, življenje v baznem taboru in v ostalih štirih taborih, sožitje s člani odprave, srečanje z odpravami Italijanov, Poljakov in Avstralcev, aklimatizacijo, približevanje vrhu, končni naskok nanj, vrnitev v smrtni nevarnosti, čakanje na helikopter za vrnitev in polet iz Islamabada proti domu.

Vendar pa Jelinčič knjige ni napisal v obliki dnevnika, ampak jo je sestavil iz drobnih črtic s samostojnimi naslovi. Vanje je zajel posamezne dogodke, vremenske razmere, meglo, viharje, sneženje, divjo gorsko pokrajino s prepadi, razpokami, ledenimi plazovi, pomanjkanje kisika, višek pa predstavlja plezanje na vrh, kjer se znajde čisto sam in razočaran: »Na vrhu sem. Na cilju, za katerega sem se boril dolge mesece, se nanj pripravljaj, o njem sanjal, vlagal vanj svoje upe. In sedaj? Stojim na tem kvadratnem metru snega, megle in niča in si ne morem predstavljati, da je prav to moj cilj... Vrh brez svetlobe, ki je ugasnila nekje na poti, ki je izginila nekje v snegu.«

Vodilna nit knjige je pot proti vrhu, ki je težja, kakor si jo je pisatelj predstavljal. Doma se je mesece pripravljaj in treniral, vendar pa se je zavedal, da ni dovolj pripravljen, pa tudi kolegi so mu pripovedovali, da ne more kar tako zavzeti osemtisočak. Pozneje je spoznal, da je napravil

nekaj napak pred vzponom, saj »napaka nikoli ni sama in storjena v trenutku, ko jo narediš«. Ko je šel proti vrhu, se je počutil slabo; pred sedlom ga je dvakrat napadla omotica; z Mojmirom sta šla na vrh, ko se je očitno bližalo slabo vreme. Že pred odpravo pa ni zaupal vase, zato je tudi na gori opustil dva aklimatizacijska pohoda. Spoznanje: »Negotovost, površnost, lahkomišelnost in nestrpnost bi te kmalu ogonobile.«

Približevanje vrhu, divja pokrajina, sneg in viharji, življenje v tesnih in mrzlih šotorih, pomanjkanje zraka, življenje s slovenskimi in tujimi alpinisti je opisal z realistično natančnostjo in z vsemi podrobnostmi. Zlasti plastičen je opis povzpenjanja na vrh med omotico, slabostmi, pomanjkanjem zraka, gosto meglo na vrhu, ki ni imel nič vrhu podobnega, in potem vračanje v enakih razmerah, ko sta s prijateljem zgrešila pot, prespala v razpoki, kjer ju je zasul plaz, da sta se s težavo izkopal, blodila še ves dan in končno zagledala rešilni šotor. Prav tako pretresljiv je pogreb ponesrečene alpinistke med ledom in odtrganimi kamni. Vso slovensko odpravo pa je mučila zavest, da se je v tistih dneh kar 13 alpinistov smrtno ponesrečilo na gori: »Tudi sam sem spoznal karakorumski pekel in sedaj poslušam zgodbo o mrtvih tovariših. Jaz pa sem ostal živ. Tako divje, krčevito, hlastno sem se boril za življenje in narava me je nagradila.«

Vsa knjiga pa je prepletena s čustveno-miselnimi razglabljanji, v katerih Jelinčič razmišlja o smislu alpinizma, plezanja na rhove v nemogočih razmerah, o medsebojnih odnosih s tovariši in tujimi alpinisti v izjemnih razmerah, o življenju in smrti, o novih čustvenih vzgibih v izrednih položajih, o enoličnem življenju v mestu, o iskanju izpopolnjevanja, o sreči in podobnem. Jelinčič vrta vase v vseh prilikah in razmerah, neusmiljeno odkriva svoje slabosti in išče rešitve. V tem je knjiga nekaj posebnega v slo-

Marko Dvořák: DIXI

»Slovenska pomlad, ki jo trenutno doživljamo predvsem v delih naših najboljših publicistov in v mladostnem vrenju novih gibanj, ni "pogrunčacija" našega novatorskega vsakdanjika: njeno sonce sije svetlo in toplo že ves čas...« ugotavlja dr. **Marko Dvořák** v svojem najnovejšem izboru **Paberkov izpred četrto stoletja** s skupnim naslovom **DIXI**, ki ga je izdal v samozaložbi v Ulmu spomladi 1991.

Kot je zapisano na tanki rumeni prvi strani oštevilčenega zvezka, je avtor delo sam razmnožil in vezal v 100 numeriranih izvodih ter izdal v počastitev osamosvojitve slovenske države.

Uvod predstavlja **Pojasnilo**, to so besede iz pisma dr. Borisu Pahorju, ki je v reviji *Zaliv* objavil nekatere odlomke. Tu avtor navaja podatke o okolju, v katerem je delo nastalo — odlomki so iz diplomske naloge o križarskem gibanju, tedaj »nepopularne« zadeve, ki pa je, kot lahko ugotovimo, v sebi tlela preroško in je s svojo občeveljavno zasnovno težo o gibalih človekovega družbenega življenja in doživljanja ohranila svojo vrednost v času.

Po uvodnih verzih, tercinskem delu 41. soneta Stritarjevih **Dunajskih sonetov** (Slovenec liberalen sem — metajte!) je vsebina **Paberkov DIXI** razdeljena na pet poglavij, ki obravnavajo glavne sestavine in dejavnike človekovega družbenega snovanja: 1. nazor, 2. zgodovino, 3. družbo, 4. miselnost in 5. politiko.

Posamezna poglavja se nato še delijo na kratke zapise, ki v glavnem določajo bistvo argumenta. Tako se prvi

del o nazoru razčlenjuje na temeljne značilnosti in izhodišča v zvezi s tem: avtor piše o osnovi svetovnega nazora, o njegovi spremenljivosti, o njegovi projekciji na posameznika in družbo, da se nato uokviruje v človeško pojmovanje in njegov odnos do tega. Zanimiv je zlasti odlomek, ki se spopada z večjo ali manjšo »oblačnostjo« na nebu politike in družbe: **O nedopustnosti klasificiranja ljudi po njihovem svetovnem nazoru**. Tu nam avtor ponuja strnjeno resnico vseh dob.

»Svetovni nazor, tak ali drugačen, ni ne greh ne odlika ne zasluga pri nikomer. Nedopustno je klasificirati ljudi po njihovem svetovnem nazoru: klasificirati jih moramo po rezultatih njihovega dela, pri čemer (pa) se moramo ves čas zavedati, da je — poleg darov (osebnih in miljejskih) — vplivala nanje njihova **življenjskonazorska** usmerjenost.«

Poglavje o zgodovini je vzporedno prvemu, kot se to dogaja pri vseh delih **DIXI** — najprej splošni povzetek bistva, nato udarec po »črnih časih«, npr. odstavek **O napačnosti ideološko-strankarske delitve kulture**, kar v zgodovini predstavlja kamen, ob katerega se često spotikajo literarni in kulturni zgodovinarji, ki bi radi s pridevnikom »napredno« zapečatili svoje delo. V zameno avtor ponuja časovno-trajne »pravilne kriterije« pri ocenjevanju literature in umetnosti. Iz splošnega prehaja na slovensko, na našo dobro voljo pri prevzemanju tujih izsledkov pri sociološki analizi slovenskega življenja, izsledkov, ki pa za nas niso veljavni, ker moramo

osvojiti lastna merila in lastne ocene. Mnenja, ki so se avtorju zdela pomembnejša in veljavnejša, so v razprtem tisku. Tako na primer o delu kot pomembnem zgodovinsko-sociološkem dejavniku:

»Na delo vsakega človeka, vsake skupine, vsake generacije moramo gledati vedno in samo v njegovem kontekstu in v kontinuiteti časa, v katerem je nastajalo in učinkovalo.«

Sledijo odlomki o družbi, njenih zakonih, o povezanosti človeka z družbo, o razmerah med ljudmi, o človekovi izvirnosti, ki je določena z eno samo razsodbo:

»Človeka se mora osvoboditi izpod jarma svojega časa, premagati mora v sebi vse nesvoje elemente in zaživeti iz sebe svoje lastno, polno življenje.«

Morda najzanimivejše poglavje obravnava še človeka, ki je v svoji naravi in delovanju temeljni dejavnik družbenega spreminjanja. Tako se dotakne tudi duhovnega področja, kjer posebej pogloblja »vero« in »religioznost« ter jima filozofsko-psihološko takole določa:

»Vera je gotovost, religioznost pa je sladko grenka dinamika, zavest ahasverstva in sreče domov sprejetega sinu hkrati.«

O kočljivi miselnosti, povezani z ontološko problematiko, s človekovo aktivnostjo in njegovo etiko je bržkone poglavje, ki najbolj neposredno vključuje tudi avtorjev osebni odnos do argumentov v zvezku **DIXI**. Izviren in zanimiv je odstavek **O potrebi po prebujanju človečnosti v vsakem posamezniku**. Izpolnitev odlomka, ki se omejuje na en sam stavek, bi bila rešitev za vse kozmične muke človeštva. Dvořák:

»Obuditi v vsakem posamezniku njegovo človečnost pomeni vrniti človeka sebi, usposobiti ga za svobodo, mu vliti samozavest, mu prebuditi zavest o

Dušan Jelinčič...

venski planinski literaturi, posebnost tudi v tem, da se je tako spojil z naravo in stvarstvom, da se npr. pogovarja z zvezdami, ki ga naganjajo, da se pogloblja vase in išče vzroke za svoje težave. Osnovno spoznanje pa je v besedah: »Vadiš, treniraš, se navajaš na odpoved, tvegaš in nato morda dosežeš rekord. In potem? Nekdo bo tvoj rekord popravil, tebe bodo pozabili. Morda ti bo ostal lep spomin na tiste čase in konec.«

Knjigi je napisal spremno besedo **O knjigi in avtorju** prof. Marijan Krišelj. Izčrpno je analiziral vsebino in obliko in prišel do prepričanja, da prestopa knjiga »v svojstvenem fabularnem dogajanju bregove province in jo vklaplja v svetovne tovrstne vsebine, predvsem zavoljo vsega povedanega, pa tudi zato, ker avtor z globino svojih razmišljanj prebija to mejo in ozkost, kar velja posebej poudariti.«

Zvezdne noči so najprej izšle kot podlistek v Primorskem dnevniku. Jelinčič je do zdaj napisal zgodovino **Slovenskega planinskega društva Trst** in doživetja v **Izraelu Srečanje nikjer**.

družbi in ga napotiti v naravno etičnost.«

Zapisi o politiki obsegajo največji del, kot bi se avtor v »težkih časih« želel kar najbolje izraziti. V poglavje je dr. Dvořák vključil tako mnenje o pomenu posameznika, ki je dolžan izpolniti svojo nalogo, o njegovi družbeni zavesti ter o svobodi kot prvem dražilu k resnično pravičnejšemu in naprednejšemu sožitju. Že naslov enega izmed »paberkov« pojasnjuje avtorjev zorni kot: **»O nesvobodnosti in nesamostojnosti mišljenja kot glavnem krivcu za nenacionalno, pasivno in neodločno, suženjsko in egoistično profitarstvo politično miselnost«.**

Avtor ni zagrešil tistega, česar bi se marsikateri družboslovec izpred 25 let le s težavo izognil. Svojih prepričanj ni pomaknil na stran kapitala kot tudi ne na stran socialistične težnje. Od obeh se oddaljuje in stopa v smer odločanja in važnosti dejavnega človeka z zavestjo in moralno odgovornostjo, pri čemer ima »primat« posameznikova vest, na katero se da vplivati predvsem s srčno kulturo. Dobro načelo za šolnike in vzgojitelje v resnično naprednih družbenih razmerah:

»Družbene spremembe potekajo torej najsilneje vzporedno s spremembami moralnega prepričanja mnogih posameznikov, prepričanja, katerega regulator je vest. Na človekovo vest pa lahko vplivamo na nešteto načinov: ne samo s političnim agitiranjem, ne samo z direktno didaktiko, ki vpliva večinoma zgolj na človekov razum, ampak tudi in predvsem z vzgojo srca.«

Zaključek Slovenskega biografskega leksikona

Pred kratkim je izšel v Ljubljani pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti 15. zvezek — ki je tudi zadnji — Slovenskega biografskega leksikona. Obsega življenjepise slovenskih velikih mož in žená, a tudi tistih tujcev, ki so pomembno delovali na slovenskih tleh.

Zadnji zvezek obsega imena od Josipa Zdolška do Franca Žvanuta, zastopani pa so vsi možni poklici, kakor je razvejano slovensko kulturno, politično, gospodarsko in znanstveno življenje. Vsi življenjepisi so podani v ustaljeni obliki in s strogo znanstveno podlago, tako življenjepis, poklicna pot, pri književnikih so navedena vsa dela z letni-

Ob vsem tem svetlem gledanju v človekovo prihodnost, saj je končno svetloba tudi v ugotavljanju sredstev za dosego te prihodnosti, bi se nam avtorjevo gledišče zdelo do neke mere naivno, morda na meji »utopizma-idealizma«, kot avtor to omenja. Vendar nam nenadne in nepričakovane spremembe v času narekujejo širino, s katero lahko sprejemamo tudi drznejša mnenja in pričakovanja. Mar ni avtor pred četrto stoletja opomnil:

»Sistem izvaja nasilje nad živim življenjem, saj ga ni oblikovalo življenje družbe sproti, ampak je tak, kakršen je bil na začetku, ko se je pojavil.«

Splošno veljavna, modra, poglobljena in pomembna je torej ta zbirka Dvořákovih **Paberkov izpred četrto stoletja DIXI**, in to zato, ker sta v njej strnjena življenjska filozofija in osebno doživljanje in kljub temu, da je zaslediti marsikatero ponavljanje, ki pa v dovršeni obliki in slogu le bogati delo.

Pred petindvajsetimi leti je dr. Dvořák **REKEL** in res je bil čas, da kdo po poenotenju človeškega dejanja in vesti končno izreče:

»Človeku je treba vrniti samozavest, zavest in vest, osvoboditi ga je treba izpod jarma suženjske miselne nesamostojnosti, njegova dejanja je treba znova vključiti v kontekst družbene miselnosti in jim dati veljavo enkratnosti in nenadomestljivosti.«

No, namerava se zgoditi v novem »koncu stoletja« in **DIXI** je pravi uvod k temu.

Ester Sferco

cam, pri drugih življenjski dosežki. Na koncu pri vsakem geslu je navedena literatura, kdo in kje je o njih pisal.

V tem zvezku izstopa pod Z baron Žiga Zois, ki se je rodil 1747 v Trstu, se preselil 1765 v Ljubljano, kjer je delal do smrti 1819. Bil je gospodarstvenik, fužinar, naravoslovec in razsvetljenec. Ustanovil je znamenito Zoisovo omizje in zbiral okrog sebe tedanje slovenske kulturne delavce, kot so bili pesnik Valentin Vodnik, dramatik Anton Tomaž Linhart, jezikoslovec Jernej Kopitar, šolnik Blaž Kumerdej, prevajalec Sv. Pisma Jurij Japelj, pesnik oče Damascen Dev in še vrsta manjših. Zois jih ni sa-

mo gostil in jim gmotno pomagal, ampak jim je odprl svojo bogato knjižnico, naročal zanje tude knjige in jim osebno svetoval. Zois ima v zvezku 14 strani, več jih ima le Oton Župančič, in sicer 17. Vseh gesel je 313 na 269 straneh.

Župančič je najpomembnejši mož pod črko Ž. Izčrpno je prikazan kot pesnik, dramatik, esejist in prevajalec, a tudi v javnem življenju je opravljal pomembna dela.

S 15. zvezkom se je torej zaključil Slovenski biografski leksikon, ki je izhajal dolgo dobo, od 1925. Izdajati ga je začela Zadružna gospodarska banka, ki je v letih 1925 do 1935 založila šest zvezkov, nato je delo nepričakovano zastalo do leta 1949; vmes je bila druga svetovna vojna, krive pa so bile tudi uredniške spremembe. Prve tri snopiče je uredil dr. Izidor Cankar, nato je odšel za poslanika v Argentino in uredništvo je prevzel dr. Franc Ksaver Lukman, ki je uredil štiri zvezke, dr. France Kidrič enega, Alfonz Gspan tri, Fran Petrè dva, zadnje tri pa Jože Munda.

Pri tako dolgem časovnem razponu je seveda leksikon v prvih zvezkih zastarel, saj so v 66 letih mnogi znameniti možje umrli, se razvili ali nastopili novi, spremenil pa se je tudi svetovno-nazorski in znanstveni nazor urednikov in sodelavcev in tudi nove založbe Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ki je s 7. zvezkom sprejela zalaganje.

Sprva je bil leksikon namenjen predvsem kulturnim ustvarjalcem in humanističnim znanstvenikom in nekaterim glavnim predstavnikom drugih strok, po vojni so vključili politike in partizanske predstavnike, črtali pa duhovnike in opozicionalce. Večjo uravnovešenost in znanstvenost je dal leksikonu urednik Alfonz Gspan, ki pa je večkrat naletel na nerazumevanje. Dokončno podoba mu je dal sedanji urednik Jože Munda, ki je tudi zelo razširil krog sodelavcev.

Še nekaj je očitno: prvi članki so bili razmeroma kratki, omejeni na bistvene podatke. Počasi pa so spoznali, da je treba pri važnejših možeh obseg razširiti in podati »jedrnato oceno, kjer je že možna« (Munda). Največji prelom se kaže pri Prešernu, o katerem je napisal Anton Slodnjak kar 47 strani.

Urednik Jože Munda je v Sklepni besedi k zadnjemu zvezku zapisal, da

je bila osnovna naloga SBL ves čas ista: »Opisati življenje in delo ljudi, ki so znanosti, kulturi in narodovemu razvoju sploh kaj tehtnega prispevali od dajnih do današnjih dni.« To je leksikon uresničil in je SBL napogrešljiv priročnik za vse, ki se hočejo poučiti o slovenski preteklosti, saj nimamo kulturne zgodovine, Enciklopedija Slovenije pa je začela izhajati šele pred tremi leti. Munda je izdal tudi Osebnostno kazalo k Slovenskemu biografskemu leksikonu na 245 straneh.

Slovenski biografski leksikon ima torej 15 zvezkov ali 4 debele knjige, strani je 3090, obdelanih biografskih gesel pa je 4997.

Za Primorsko izhaja od leta 1974 pri Goriški Mohorjevi družbi Primorski slovenski biografski leksikon, ker SBL zaradi različnih vzrokov ni mogel v celoti predstaviti vseh važnejših Primorcev. Doslej je izšlo 16 snopičev PSBL in prikazalo 3.177 primorskih moških in ženah in nekaj ljudev. Iziti morata še dva snopiča in dodatek, da bomo imeli dva celotna slovenska biografska leksikona in prikazane vse važnejše ljudi, ki so oblikovali slovensko javno in duhovno življenje.

Martin Jevnikar

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XVIII. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1992. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viala XX Settembre 85.

Vinko Ošlak: Jen la sablo el mia klepsidro

V enem izmed dveh dnevnikov, ki jih je Vinko Ošlak izdal pri celovski Mohorjevi družbi, v tistem z naslovom **Saj ni bilo nikoli drugače**, je najti zapis:

»...Učitelj, žalostni stebriček režima v kraju, esperantski dezertar, me na vrtu bifeja vpraša, če sem še vedno tako zatrapan v ta jezik. Še. "Pa ne vidiš, da število nič kaj ne narašča, da je vse skupaj le še stvar upokojencev?" — seveda vidim. Pa? Tudi procent pismenih je na svetu zmeraj nižji. Naj zato pustim črke?...«

Tako je Ošlak zabrusil tistemu, ki si je upal ziniti kaj na račun njegovega nagnjenja do mednarodnega jezika esperanta, iznajdbe dr. Zamenhova, ki mu je bilo plemenito vodilo pomiritev sprtih etničnih skupnosti v rodnem Bialystoku. Ta temelj svobodnega in mirnega sožitja na svetu je nedvomno tudi cilj Vinka Ošlaka in mnenje, da je treba odpraviti posledice babilonske katastrofe, ki gradi razlike in nasprotja, nedvomno velja in je ravnanje v to smer lepo in pravično. Saj, če bi ne bilo tega etičnega vodila, bi lahko Ošlak pri svojem odgovoru lahko izkoristil prav vse primere, saj je na svetu veliko stvari, ki jih ljudje zanemarjajo, ostaja pa mu vseeno še veliko primerov, ki so za raven esperanta malce bolj primerni kot pismenost...

Ljubezen do tega jezika je Vinka Ošlaka, ki je pesnik, esejist in prevajalec, zaposlen kot tajnik Katoliške prosvete in Referata za izobražence pri Katoliškem delovnem odboru v Celovcu, privedla do odločitve, da pri Mohorjevi v esperantu izda svoje druge dnevniške zapise treh let (od 1983 do 1986) in jih naslovi **Jen la sablo el mia klepsidro**, kar pomeni **Torej tu je pesek iz moje peščene ure**. V tem pesku, v teh drobnih zrnih so torej razvidni drobci dogajanja iz treh osrednjih let spreminjanja na našem slovenskem prizorišču. In v zvezi s tem se tudi odigrava neposredno avtorjevo doživljanje, ki je po slogu in vsebini podobno dnevniškim zapisom iz let 1978/79 z naslovom **Saj ni bilo nikoli drugače**.

V predgovoru nam avtorja in njegovo delo ter mišljenje predstavlja Olga Kerzjuk: v njem omenja avtorjevo geslo, o katerem meni, da ne more okrniti njegovega dela (verze je avtor navedel nekoč ob predlogu za odpravo smrtne

kazni v Sloveniji — pred državnostjo). Tokrat naj nepozabnega Prešerna citiram v esperantu:

»La morto sub la nigra tero ne teruras tiom kiom sklavaj tagoj sub la brila suno.«

Nekaj besed o avtorju **Kelkaj vortoj de l'autoro** prispeva avtor sam. S ciljem lažjega dojetanja dnevniških zapisov predstavlja književnika Edvarda Kocbeka in »mia bona amiko el Triesto« Alojza Rebulu. O sebi pa: »...Mi ne apartenas al feliĉaj bonkarakteraj homoj, kiuj povas fieri, ke ili ek de ilia infanaĝo ne ŝanĝis opinion pri diversaj aferoj...« (Prevod: Ne spadam med srečneže z dobrim značajem, ki so ponosni, da že od svojega detinstva ne spre-

Slovenska družina ima na mizi mladiko

menijo mnenja o različnih zadevah.) Stavek, ki o avtorju veliko pove, če seveda prevod drži, in seveda veliko pove tudi o njegovem miselnem in duhovnem svetu, s katerim je kritično spremljal sodobnost. In zanimivo bi bilo preveriti nadaljnji razvoj Ošlakovega gledanja na slovenski prostor v teh letih, le da je jezik prevelika ovira; ker esperanto temelji predvsem na romanskih jezikih, je precej lahka naloga prebrati kak drobec, po katerem pa še ne moremo soditi o celoti.

Priloga dnevnika je tudi poseben zvezek z naslovom **Slovensko-esperantski ključ za branje dnevnika »Jen la sablo el mia klepsidro«**, ki poleg kratke zgodovine, splošnih jezikovnih značilnosti in glavnih pravil vsebuje šestnajst strani besednjaka, ki pa bi mu bilo treba natančno slediti, da lahko dojamemo vsebino dnevnika. Kaj enostavno, če v nas tli ljubezen do tega jezika ali vsaj mrzlična radovednost za vsebino. Ostaja pa nam le prepričanje, da bo Ošlak s tem izvirnim občevalnim sredstvom uspel v mednarodnem krogu.

Ester Sferco

Razstava v mestem muzeju Revoltella v Trstu

Po petindvajsetih letih so se ponovno odprla vrata tržaškega muzeja Revoltella, tokrat stavbe v celoti in ne kakor ob razstavi o neoklasicizmu v Trstu ali ob zbirkah iz starejšega obdobja pred nekaj meseci, ko si je bilo mogoče ogledati le nekaj dvoran. Muzej je torej zdaj dokončno restavriran in predati ga je treba lastnemu namenu. Začetek je obetaven, pa čeprav so bila pričakovanja še večja.

Otvoritvena razstava predstavlja obdobje od leta 1882 do leta 1938. Ti dve letnici nista naključni, ampak označujeta dva pomembna politična dogodka, ki odražata tržaško politično, a ne samo politično vzdušje. Leta 1882 so obesili Oberdana (in s tem se namiguje na iredentizem), leta 1938 pa so bili izdani rasistični zakoni (kar nam priključuje v spomin vprašanje strpnosti v mestu, ki nima jasne identitete). Že po teh skopih podatkih in po utemeljitvah v katalogu o izbiri tako pomembnih mejnikov, ki so se prav gotovo zarezali v zavest slehernega Tržačana, nam postane jasno, da so si organizatorji zastavili izredno zahtevno nalogo. Treba je preučiti zgodovino, socialne razmere, politiko, kulturo, demografsko rast, narodnostno sliko, literaturo, gospodarske silnice in osebnosti, ki jih uresničujejo, treba je skratka Trst ne le fotografirati ali rentgenizirati, ampak tudi secirati in razrezati nož v bolno tkivo.

Je to enostavno? To se ve in to so ponovno dokazali organizatorji te razstave. Nedvomno so se lotili dela temeljito, potem pa — kdo bi vedel povedati zakaj — so obstali sredi poti in mogoče celo krenili stran z nje. Uvodni zapis v katalogu je opis priprav, ko pa čakaš, da boš odkril, kako je potekalo preučevanje samo — nič! Sledijo običajni komentarji k reproduciranim slikam. Kje se je zataknilo? Razkriti so hoteli, ali je mit o Trstu, ki pozna same superlative: Trieste italianissima, Trieste musicalissima, Trieste ne vem še kaj, ali je ta mit upravičen. Vprašanje je retorično, če smo kolikor toliko resni. Vemo, da Trst ni ne prvo, ne drugo in

sploh nič, kar diši po izjemnem. Zato seveda odgovor že poznamo in ga ne pogrešamo. Pogrešamo pa analizo, ki ta odgovor potrjuje.

Razstava res ni nezanimiva, saj so slikarji ustvarjali prijetne in tehnično izdelane slike, toda ni tista razstava, za katero se izdaja. Mogoče je prekletstvo Trsta spet učinkovalo? Kot je tako ostro povedal Basaglia o Trstu, da je to mesto, ki živi našemljeno (una città in maschera), tako je tudi ta razstava nova maska.

Če si hočemo ogledati po nekaj slik znanih tržaških mojstrov, potem je prav, da si ogledamo dela avtorjev, kot so Scomparini, Veruda, Rietti, Fittke, Zangrando, Grimani, Parin, Stultus, Sbisà, Marussig, Bolaffio in Nathan, da naštejemo le bolj znana imena izmed številnih, mogoče preveč številnih umetnikov na razstavi.

Če pa hočemo doumeti, kakšno je bilo resnično življenje t.i. »umetniškega« Trsta, kje so se ti ljudje šolali, kakšni so bili njihovi medsebojni odnosi, kakšna je bila njihova publika, koliko jih je pogojevala, ali so bili v koraku s časom in ali so zamujali — če hočemo to — in to nam v bistvu obljublja organizatorji — potem bomo razočarani. Dokopljemo se le do nekaj splošnih, že znanih ugotovitev: Trst je bil provinca, trgovsko mesto brez posluha za iskanje in eksperimentiranje v umetnosti in stalno v zaostajanju.

Smisel sleherne raziskave pa ni ta, da potrjujemo splošne in banalne ugotovitve. Raziskava naj bi prinesla na svetlo tiste neuveljavljene umetnike, ki so oznanjali svojemu gluhemu času novih smeri. In tako bi rekonstrukcija Černigojeve razstavne dvorane iz dvajsetih let ne bila le nekakšno čudaštvo, ampak eden redkih poskusov ukvarjanja z umetnostjo na izviren, iskateljski način.

Pa kaj bi se čudili, da je Revoltella odprl vrata in v bistvu ostal zaprt. Saj vendar živimo v Trstu.

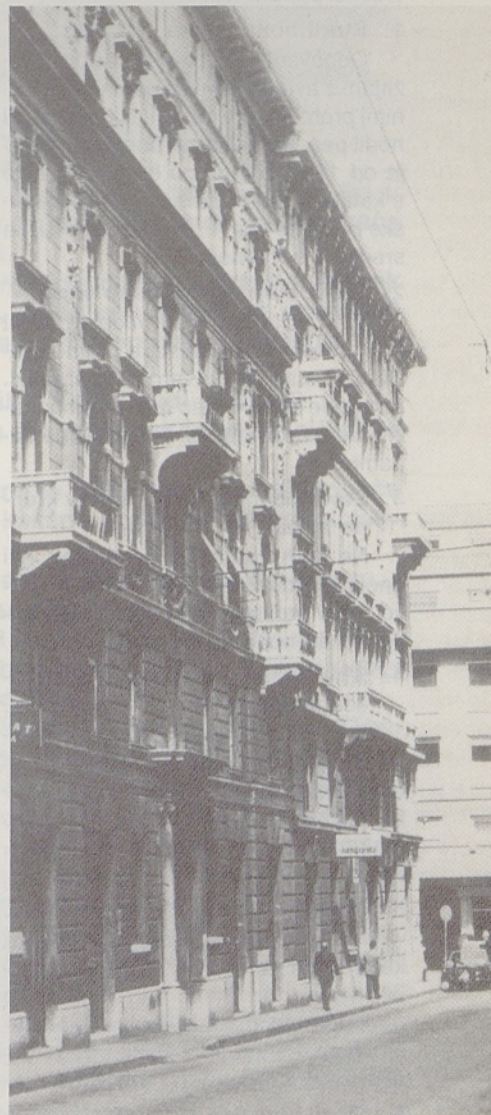
Magda Jevnikar

100.000

50.000

10.000 lir

»AKCIJA 10.000«

*S prispevki,
ki jih darujete
v sklad za kulturo,
dograjujemo naš dom
v središču mesta.*

*Zahvaljujemo se in
priporočamo.*

STORIMO KAJ ZA OKOLJE

Kaj lahko storimo za bolj čisto okolje in s tem za lastno zdravje in prihodnost vnukov.

V Nemčiji so eno od akcij imenovali **OKOLJE KONKRETNO** in sestavili naslednjih enajst zapovedi za življenja vredno prihodnost:

1. Storil bom vse za čist zrak.

Odpovedal se bom nepotrebni vožnji z avtom. Raje se bom vozil z javnimi prometnimi sredstvi, s kolesom ali hodil peš. Kot šofer ne bom vozil hitreje od 120 km/h ali pa bom vozil avto s katalizatorjem. Zaradi varstva ozonske plasti ne bom uporabljal razpršilnih sredstev s freonom.

2. Storil bom vse za čisto vodo.

Uporabljal bom manj vode. Kupoval bom samo okolju prijazne pralne praške in čistila ter jih varčno uporabljal. Strupene snovi kot so laki, olja in zdravila bom odstranjeval kot posebne odpadke.

3. Storil bom vse za ohranitev krajin in tal.

Ne bom uporabljal pesticidov, niti gnojil preko mere. Mislil bom na naravo tudi v prostem času. Nobenega odpadka ne bom vrgel na tla.

4. Storil bom vse za zmanjšanje osebne porabe energije in surovin.

Oskrboval se bom samo z energetsko varčnimi električnimi aparati in se odpovedal vsaki njihovi nepotrebni rabi. S toplotno izolacijo in nižjo sobno temperaturo bom uporabil manj energije.

5. Storil bom vse za varstvo živali.

Ne bom kupoval več proizvodov, za katere morajo umirati ogrožene živalske vrste (npr. Sloni in krokodili). Ne bom uporabljal sredstev za nego telesa, ki so testirana na živalih. Z domačimi živalmi bom prijazno ravnal.

6. Storil bom vse za varstvo rastlin.

Na mojem vrtu in balkonu bom gojil raznovrstno rastlinje. Odpovedujem se kemičnim sredstvom pri plevelu. Zaščitene rastline ne bom trgjal.

7. Storil bom vse za zagotovitev zdrave hrane.

Prednost bom dajal živilom, ki izvirajo iz kontroliranega biološkega pridelovanja in ne vsebujejo umetnih dodatkov. Ne bom kupoval proizvodov masivne živinoreje. Kolikor bo mogoče, bom kupoval živila neposredno od pridelovalca.

8. Storil bom vse za omejitev količin odpadkov.

Odpovedal se bom nepotrebni embalaži. Svoje odpadke bom sortirjal. Kupoval bom pijačo v trajnih steklenicah in namesto plastičnih vrečk bom uporabljal nakupovalno torbo.

9. Storil bom vse za zmanjšanje hrupa.

Uporabljal bom manj hrupne stroje in aparate ter spoštoval potrebo po miru soljudi. Odpovedal se bom trajnemu hrupu radia in TV.

10. Storil bom vse, da bom postal okoljevarstveno ozaveščen potrošnik.

Kupoval bom samo proizvode, ki naravo in okolje čim manj obremenjujejo. S svojim nakupovalnim obnašanjem bom silil prodajalce k ponujanju okolju prijaznega blaga. Kupec je kralj.

11. Storil bom vse za uresničenje teh desetih zapovedi v vsakdanjem življenju.

Vedno znova bom poskušal premagovati nasprotovanje temu, tudi svoje lastne skušnjave. Opogumljal bom prijatelje in znance za sodelovanje. Vedno si bom prizadeval za življenja vredno prihodnost. Imamo samo en svet.

Tako torej Nemci.

V teh zapovedih in ob njih imamo na razpolago še in še možnosti za domišljijo in ravnanje: kot vzgojitelji, kot volilci, kot planinci in športniki, sprehjalci, vrtičkarji itd.

Kadar greste z otroki v naravo in bi vaš nadebudnež rad zlomil palico, mu pokažite suho vejo in mu povejte, da živo drevo boli, če ga lomiš ali mečeš vanj kamenje.

Če ste včlanjeni v stranko, se trudite, da bo vsaj malo pozelenela. Nobena politična stranka ne bo preživela, če se ne bo začela resno ukvarjati z vprašanji varstva okolja.

Če morate kaj premazati v hiši, pogledajte prej malo etikete barv, lakov ali česa podobnega in se odločite za okolju prijaznejšega.

Če vas v Sesljanu pričaka tabla, da je kopanje prepovedano, se vprašajte zakaj in ukrepajte.

Grožnja našemu okolju in nam samim je zaradi našega nespametnega ravnanja večja kot se zavedamo. Proti njej pa se lahko borimo samo, če se je zavedamo in hočemo kaj storiti. Možnosti imamo obilo. Odločimo se z odgovornostjo do Zemlje in naših otrok. Živimo drugače!

PISMA

NAM JE CERKEV TUJA?

13. februarja smo v Katoliškem glasu lahko brali pismo Vere Tuta Ban o papeževem obisku v naši deželi. Upravično piše, da za Slovence praznika ne bo. Dogodki, ki so se — zlasti v Trstu — pripetili okrog priprav na papežev obisk, res kažejo, da so marsikateri, ki se na dolgo in široko razglasujejo za kristjane, pri tem izpitu padli. Vse namreč kaže, da se je zopet dalo prednost politiki. Zato bodo naši ljudje doživljali ta praznik z grenkobo, saj jim ne bo mogoče pozdraviti papeža na način, ki bi ga dopustilo nekoliko bolj zdravo ozračje.

Vera Tuta Ban ima prav, ko pravi, da ostaja vprašanje slovenske prisotnosti v krajevni Cerkvi trajno odprto. Res je, da se je v preteklosti zaradi negativnega odnosa dela cerkvene oblasti do Slovencev veliko naših ljudi oddaljilo od Cerkve in vere. Vendar ni res, da nam je Cerkev tuja in »nasprotna našemu narodnemu in človeškemu dostojanstvu« ter da »že vsa povojna desetletja odbija našo mladino«. Zakaj je vsa povojna leta bilo potem toliko mladih pri skavtih? Prav v zadnjih dveh letih, torej v času, ko je v tržaški Cerkvi prišlo do raznih polemik v zvezi z odnosom škofije do Slovencev, so bodisi v mestnem središču kot v okolici nastale nekatere mladinske skupine, ki jih ne tvorijo vedno isti ljudje. To se pravi, da na Cerkev ne gledajo zgolj skozi značaje, vrline in napake duhovnikov in škofov, ampak predvsem skozi njeno evangeljsko sporočilo.

Večkrat je bilo slišati kritike tudi na tržaškega škofa msgr. Bellomija. Nihče pa mu ni nikoli prišel na pomoč, ko je bil g. škof tarča strupenih napadov s strani italijanskih nacionalističnih krogov. Vsi smo stali ob strani, ko pa je bila na škofiji sprejeta kakšna odločitev, ki nam Slovincem ni koristila, smo vsi planili nanj. To se mi ne zdi prav. Navsezadnje bi morali tudi mi pokazati več zanimanja do tistega, kar se v tržaški Cerkvi dogaja in ne vedno stati ob strani s trditvijo, da je to italijanska zadeva, ki se nas ne tiče.

G.V.

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Novi mandatar slovenske vlade: **PEPO PIČULAT** (Intervju ČUKa)

Čuk: Gospod Pičulat, ste res, čeprav ste neznanec, novi mandatar za sestavo slovenske vlade?

Pičulat: Povejte: je bil gospod Voljč kaj bolj znan kot jaz, Pičulat?

Čuk: Ampak, oprostite. Voljč se je le poznal s Popitom in Kučanom. In, kar je pomembnejše, je bil visok uradnik v svetovni banki.

Pičulat: Jaz sem se tikal z Mačkom! Visok uradnik! Saj to je bilo tisto! Ni dovolj, da znaš prešteti dolarje in govoriti o inflaciji in revelorizaciji. Moraš imeti format!

Čuk: Kaj pa je to, format?

Pičulat: To je obzorje. To je zamah. To je psihologija. To je čut za množico. To je dar, da med razpravljanjem v parlamentu, če prideš kot mandatar iz Hondurasa, ne pustiš nekemu razdeljevati banane po parlamentu.

Čuk: Odkod pa prihajate vi?

Pičulat: S tržaškega Brega, čeprav me je potem NOB zanesla v Jugoslavijo.

Čuk: Na evidenčni tablici svojega avta imate še zmeraj YU. Kaj čakate, da boste dali SLO, kot se zavednemu Slovencu spodobi?

Pičulat: Navsezadnje sem bil general Jugoslovanske narodne armije, z Adžićem sva skupaj pila in balinala s Kadijevićem in tako dalje.

Čuk: General, ki hodi iskat italijansko penzijo po Trstu...

Pičulat: Pa naj mi jo Peterle zviša! Sebi jo že bo! In si zidal vilo z bazenom na Sinji obali. Capuder pa si je sploh kupil graščino v Provansi. Ti pa pežniki!

Čuk: In si upate naskakovati mandatarstvo, če imate tako borno pokojnino? To so ja stroški, vožnje, lepaki... Ko je Rupel kandidiral, si je sam

dal delati take ogromne slike, videl sem jih po Prekmurju.

Pičulat: Se bom povezal s Krambergerjem.

Čuk: Z onim tam na Štajerskem, ki nastopa pred Frančiškansko cerkvijo v Ljubljani?

Pičulat: Z njim. Je poln mark.

Čuk: Torej Kramberger predsednik Slovenije, vi pa mandatar nove vlade.

Pičulat: Pa še minister za notranje zadeve.

Čuk: Oboje?

Pičulat: Ja, tudi notranji minister.

Čuk: Zakaj pa?

Pičulat: Zase moraš imeti tudi policijo. Meni notranji minister ne bo v rit skakal, kakor skače Bavčar Peterletu.

Čuk: Kramberger predsednik, pravite. Ampak če je sam izjavil, da ne upa preveč na izvolitev?

Pičulat: Pa ga bom imenoval za ministra brez portfelja.

Čuk: Ste prišli v Trst zaradi penzije?

Pičulat: In da si zagotovim sodelovanje radia Opčine.

Čuk: Kvalitetna in odmevna tribuna! Mogoče dobite tam tudi kakšno novo ime za na ministrsko listo.

Pičulat: Srečati se moram z dr. Berdonom.

Čuk: Za zunanje zadeve?

Pičulat: Da bi Rupla že ob sami slutnji zadela kap? Mu ne vidite z obraza, kako je ves v nebesih, s tisto funkcijo?

Čuk: Potem lahko ponudite dr. Berdonu ministrstvo za nafto. Imel je opraviti z naftovodi.

Pičulat: Pa še dr. Gombača moram poiskati, onega, ki je ustvaril tukaj neko novo krovno organizacijo.

Čuk: Skomandirajte mu kaj krovnega, ja. In še nekaj sem hotel reči. Recimo, da neodvisnim poslancem tokrat uspe juriš na Peterleta in da postanete mandatar. Kakšen bo vaš prvi dan v palači na Prešernovi cesti?

Pičulat: Prvi dan? Najprej vljudnostni obisk pri nadškofu dr. Šuštarju, potem se vrnem domov in vzamem v roke metlo. Čistka, da se bo kadilo! Za belim revanšizmom rdeči!

Čuk: Ampak pometali boste samo Partijo in Udbo, vse to je namreč pod Peterletom ostalo, kjer je bilo.

Pičulat: Potem naj ostane naprej: strokovnost je strokovnost.

Čuk: Bili ste že trikrat poročeni, vse tri žene so bile Srbkinje, to vam ne bo koristilo.

Pičulat: Ena je bila pol Makedonka. Vsekakor bo četrta žena Slovenka.

Čuk: Bo poroka na ljubljanskem magistratu?

Pičulat: Bom prosil inž. Strgarja, naj me pride poročiti v grad Bogenšperk.

Čuk: Srečno in dosti banan, gospod Pičulat!

— ... in za to križarjenje sem varčeval pet let!

»Ali bi radi sobo s kopalnico ali s prho?«

»Kakšna je pa razlika?«

»Pri prhi je treba stati.«

—o—

Obiskovalec pri zelo obvezanem bolniku v bolnišnici:

»In kaj je bilo potem, ko si mu rekel 'idiot'?«

—o—

V šoli.

»Kaj misliš Tonček, kakšen bi bil ti, ko bi postali naenkrat vsi dobri ljudje beli, vsi slabi pa črni?«

»Mislim, da bi bil šekast.«

**Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost**

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

Zakonca.

»Žena, ali se spomniš, ko sem ti pred nekaj dnevi pravil, da sem zgubil uro?«

»Se.«

»Danes zjutraj pa porinem roko v žep delovnih hlač in kaj misliš, da sem našel v njem?«

»Uro.«

»Ne, ampak luknjo, skozi katero je padla.«

—o—

Dva ježa se srečata.

»Ločujem se.«

»Zakaj pa?«

»Žena me kar naprej zbada.«

—o—

»Oni dan sem srečal Blaža in ga prosil, naj mi posodi stotaka, pa mi ga ni hotel posoditi. Ali ni lump?«

»Oprosti, ampak jaz sem tudi lump.«

—o—

Fantek je jokal pri avtobusni postaji. Voznik avtobusa ga je vprašal, zakaj joče. Povedal mu je, da zato, ker je izgubil 100 lir, ki jih je imel za avtobus.

»Ne joči! Kar v avtobus stopi, te bom peljal zastonj.«

Fantek se je res nekaj časa peljal, potem pa je začel spet jokati.

»Zakaj pa zdaj jočeš?« ga je vprašal šofer.

»Zato, ker mi mama ne bo verjela, da sem se pripeljal domov z avtobusom, ker nimam drobiža, ki bi mi ga morali vi od 1000 lir vrniti.«

—o—

— Žena, poglej pričevalo, fant je spet dobil v šoli same odlične rede. Pa met je dobil od mene.

— Verjetno, kajti jaz svojo še vedno imam.

— Aa, na počitnice ste prišli. Odkod pa ste?

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Mirko Brezigar, Vicenza 80.000 lir; Marija Žgavec Čevdek, Sovodnje 40.000 lir; Xenia Levak, Trst 50.000 lir; Vera Hmeljak, Trst 50.000 lir; Jože Fajdiga, Gorica 50.000 lir; Benjamin Černic, Sovodnje 50.000 lir; Andrej Košič, Gorica 100.000 lir; Marija Žvokelj, Gorica 50.000 lir; Jožica Breclj, Devin 50.000 lir; Družina Repinc, Opčine 50.000 lir; Darko Bradassi, Trst 50.000 lir; Marjan Slokar, Trst 60.000 lir; Emil Devetak, Gorica 50.000 lir; Katja Klanjšček, Gorica 50.000 lir; Dario Tul, Mačkolje 40.000 lir; Venceslav Legiša, Mavhinja 50.000 lir; Remo Devetak, Sovodnje 55.000 lir; Aliver Hrovatin, Opčine 50.000 lir; msgr. Maksimiljan Jezernik, Rim 150.000 lir; Adriana Crapesi, Trst 40.000 lir; Herman Jazbec, Nabrežina 50.000 lir; Nada Pertot, Trst 50.000 lir; Marjan Pertot, Nabrežina 50.000 lir; Štefan Falež, Rim 150.000 lir; Pavel Zlobec, Milje 50.000 lir; Grazia Gerdol, Trst 50.000 lir; Milan Sfiligoj, Videm 40.000 lir; Sandi De Luisa, Trst 50.000 lir, Stojan Kertelj, New York 118.000 lir.

DAROVI V SKLAD MLADIKE:

Anton Briščak, Zgonik 5.000 lir; Ema Škabar, Trebče 5.000 lir; Zvonko Simčič, Števerjan 10.000 lir; Patrizia Krevatin, Bazovica 5.000 lir; Marko Udovič, Trst 130.000 lir; Ciril Turk, Stuttgart 3.000 lir; Alojz Povhe, Švica 3.000 lir; Jožko Bizjak, Trst 5.000 lir.

DRUGI DAROVI:

V spomin na Lojzko in Jožeta Peterlin daruje Mirko Valentič 20.000 lir za Mladiko.

Namesto cvetja na grob Ivana Brecija in Antona Gašperšiča daruje M.B. 500.000 lir za slovensko Karitas.

Joži Peterlin z družino daruje ob obletnici smrti očeta Jožeta 100.000 lir v sklad Mladike.

Ob prvi obletnici smrti drage žene in mame Vide Slokar daruje Jule in Jurij Slokar, Ladi in Jožica Vodopivec 250.000 lir za Mladiko.

* * *

Urnik uprave: vsak dan od ponedeljka do petka med 9. in 13. uro.

VSEM PRISRČNA HVALA!